

Č-81 / 1992

časopis za kulturu,
umetnost i društvene

YU ISSN 0032-3578

pitanja
novi sad

FILOZOFSKI FAKULTET
Služba centralne biblioteke
21000 NOVI SAD
Stevana Musića BB

godina XXXV

cena 1000 din

broj 397-398 '92.

mart-april

Kulja

Karver:
O PISANJU
Andžela Karter: VAMPIRELA
TEMELJI DUHOVNOSTI
ZAŠTO BAŠ ŽIVOTINJE?

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

MOJE I TVOJE ČUDOVIŠTE

Branko Anđić

Ja sam u osnovi lep čovek i moram priznati da me je dugo čudilo što me žene ne primećuju.

Imam dug, mišićav vrat, poput periskopa, na čijem je vrhu to moje veoma izražajno lice. A na licu se posebno ponosim očima, tamnim i dubokim špijlama koje drugi retko kad zapaze. To me, doduše, ne čudi, jer ih prekriva ravna kosa koja mi pada preko čela i skriva moj pogled od njihovog.

Ako mi kosa nije snažna i žilava, takva mi je barem čeljust: mandibula se krivi po ivici lica kao malajski mač, čvrsto prijanja uz šiju i istura se napred, u polje, kao da bi da zaštiti debelu, gotovo oteklu usnu maksile, što odozgo komotno naleže. Tako dolazimo do te retke vrline kojom ne može svako da se podiči: do tih mojih sočnih, debelih, jastučastih usana iz kojih je muka živa iskobeljati se kad jednom prionu na poljubac. Znaju one šta je ljubiti! Us-tvari, znale bi, kad bi se žene odvažile da mi ponude svoje tanane, gotovo beznačajne usnice; ali neće, kao da strahuju da ću ih usisati.

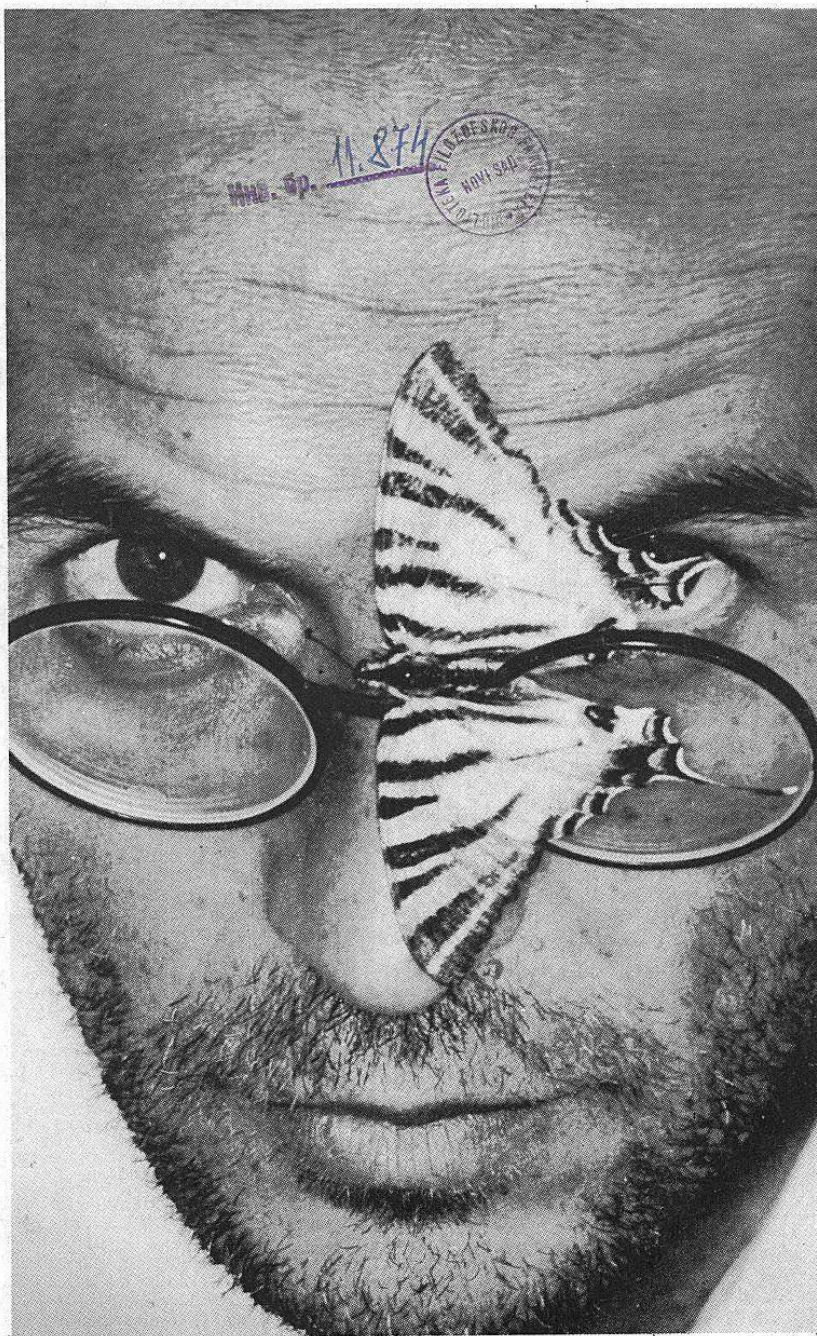
Za moje telo reklo bi se površno da je akromegalično jer deluje kao gomila razbacanih poluga. Ali to je tek ništavan medicinski termin koji nema veze sa životom. Tim polugama pratim neke unutrašnje ritmove, pošto spoljni do mene teško dopiru: prilično sam nagluv, ali to nikako nije mana: tišina i odsustvo trivijalnih šumova spoljnog sveta pomaže mi da se usredsredim na nauku kojom se bavim — da misli jednih pretačem u reči jasne drugima. Posao moćniji od svakog govora i teži od kojekakvih izmišljanja kojima se bave oholi ljudi. Kad se oko mene pričaju šale, na njih se uopšte ne obazirem, ponesen vlastitim, naravno, višim ciljevima. Jer ono što ja radim je najvažnije.

Moji potencijali su veliki, kao što samo mogu biti mogućnosti tako predanih i usredsređenih ljudi. Kad nešto radim, drugo ne primećujem. Ljudi to obično pogrešno tumače i žao mi ih je zbog toga. Retko ko zapaža moje prave vrline jer smatraju da sebe precenjujem iz straha da ne počnem da se podcenjujem.

Moje vrline najzad je uočila prava osoba, žena koja mi je stvarno dorašla. Privržena mi je na svoj način — mirno, bez bljutave strasti koju obični ljudi toliko precenjuju — jer zna da imamo pred sobom čitav život i da ćemo nate-nane tragati za mrvicama ljubavi, kao za sitnim biserima rasute istočnjačke ogrlice.

Uvredljivo je i žaljenja vredno kako nas ljudi vide, čude se i tobože ne shvataju, jer smo, navodno, toliko različiti. Tačno je da su moje vrline dostupne samo odabranima i ponešto skrivene prvom pogledu; tačno je da je ona prekrasna, prava lepota krupnih, svetlih kovrča, alabasterskog tena, dubokih, velikih plavih očiju u koje se ponire kao u vrtlog bistre vode, skladnih, tananih oblika istovremeno čvrstih i krhkih, dugih, izvajanih nogu kao u srne. Ali kad šetamo držeći se za ruke, zar naša osećanja darivanja nisu istovetna?

nastavak na str. 65

Dokić Stanka i Dangubić Dragan/Art/Dado

Kad sam pre nekoliko godina ovo pročitao, iznenadio sam se što ona, ili ma ko drugi, piše na taj način. Mislio sam da je to samo moja neugodna tajna zbog koje sam se osećao neprijatno. Mislio sam da takav način rada na kratkoj priči sigurno na neki način otkriva moje nedostatke. Sećam se da me je neverovatno osokolilo ovo što je o tome napisala.

Jednom sam seo da pišem priču koja je ispala prilično dobro, iako sam kad sam je počinjao imao u glavi samo prvu rečenicu. Nekoliko dana sam hodao unaokolo s jednom rečenicom u glavi — »Usisavao je kad je telefon zazvonio«. Znao sam da je priča tu i da traži da je ispričam. U kostima sam osećao da bi ta priča upravo tako počinjala, samo kad bih imao vremena da je napišem. Našao bih vremena, čitav jedan dan — dvanaest časova, a možda i celih petnaest — ako sam želeo da taj početak iskoristim. Našao sam vremena, ujutru sam seo za sto i zapisao tu prvu rečenicu, a ostale su odmah počele da se nadovezuju na nju. Napisao sam priču na isti način kao pesmu; jedan red, pa još jedan, pa još jedan. Uskoro sam pred sobom mogao videti priču, i znao sam da je to moja priča, ona koju sam želeo da napišem.

Volim kad u kratkoj priči ima nekog prisienka pretnje ili opasnosti. Mislim da je zgodno da se u priči nađe malo opasnosti. Recimo, to je dobro za cirkulaciju. Mora postojati

napetost, osećanje da je nešto neminovno, da se nešto neumoljivo kreće napred, inače priče najčešće ne bude. Ono što u jednom proznom delu stvara napetost je delimično i način na koji se konkretne reči povezuju da bi stvorile vidljivu radnju u priči. Ali isto čini i sve ono što je izostavljeno, što se podrazumeva, sve ono što se nalazi ispod glatke (ponekad slomljene i nesredene) površine stvari.

V.S. Pričet kratku priču definiše kao »ono što bljesne u uglu oka, u prolazu«. Obratite pažnju na reč »bljesnuti«. Bljesak je na prvom mestu. Onda taj bljesak kome je udahnut život i koji je pretvoren u nešto što prosvetljuje trenutak može, ako imamo sreće (opet koristim tu reč) dostići još dalekosežnije posledice i značenja. Zadatak pisca kratke priče jeste da u taj bljesak uložiti sve svoje moći. On će u njega uneti svoju inteligenciju i književno umeće kako bi obelodanio svoj talenat, smisao za srazmeru i osećaj za prikladnost, da bi pokazao kako stvari stoje i kako ih on vidi — onako kako ih niko ne vidi. Ovo se postiže upotrebom čistog osobenog jezika koji se koristi tako da oživi detalje koji će čitaocu rasvetliti priču. Da bi detalji bili konkretni i prenosili značenje, jezik mora biti besprekoran i precizan. Reči mogu biti tako precizne da mogu zazvučati i monotono, ali one i onda mogu puno toga sadržati, ako ih upotrebimo pravilno, one mogu proizvesti svaki ton.

S engleskog: Vladislava Gordić

**ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE**

Životinje! Pogledaj: stvarne ili nestvarne... iz Cirkusa ili iz Zodijskoga... u travi, vodi, vazduhu ili u Muzeju, ispunjene slanom, peskom i piljevinom... u slobodnom prostoru ili u teskom kamenu isklesane... od krvi i mesa ili izmišljene, nevidljive... u pokretu ili zaustavljene većim crtežom... dok love i pare se ili ulovljene, umnožene krivim ogledalom ljudskih snova... žive ili najbiračnijim rečima precizno opisane... Kao da smo opsednuti životinjama, i na javi i u snu. Pred vratima hramova, skupština, škola, fabrika, vojnih logora... na spici za film... na omotu čokolade... u talogu crne kafe... na grbovima gradova i zastavama država, tajnih organizacija, fudbalskih klubova... u našim imenima... Da bi neprestano mogli da ih gledamo — da im se divimo ili da ih se plašimo (da sa uživanjem osećamo njihovu blagoslovenu blizinu) — životinje smo uneli ne samo u kaveze i knjige, ne samo u akvarijume i kultove, nego i na nebo, među zvezde. A kroz miška predanja, ili npr. kroz svakojake horoskope, sve naše vreme, i prošlo i sadašnje i buduće, prepustili smo neograničenoj vlasti životinja. Sta nas goni da životinje uspinjemo tako visoko, da ih toliko poštuju? U čemu je razlog ovog obožavanja? Sta nas goni da u svakom većem gradu podizemo zverinjake? Zašto stalno iznova pokušavamo da stupimo u što prisniju vezu sa životinjama? Zašto se toliko trudimo? Zašto lovac ubija zver? Zašto sebe određujemo i objašnjavamo životinjama češće nego bilo čim drugim? Pogledajmo se: sa životinjama kao da se poistovećujemo... S kojim pravom? Zašto, konačno, naša deca — jedini ljudi kojima verujemo više nego sebi — vole životinje više od nas? I zašto su, naravno, životinje neuporedivo privrženije deci nego odraslima? Mnogo je pitanja koja su jedno pitanje: zašto baš životinje?

Sreten Ugrčić

ZAŠTO BAŠ ŽIVOTINJE

nastavak sa prve strane

Zar je tako teško dokučiti njen spokoj što se daje nekom ko nikad nije spoznao takvu lepotu? Zar ne uzdiše zadovoljno pri pomisli na svoje dobročinstvo kad se samo seti kakvu milinu ume da daruje? Kakvu nežnost? Zar u meni ne vidi idealno biće kadro da bez ostatka i bez bola primi kao naporu tolika osećanja koja ona može i ume da da? Zar je važno bilo šta drugo, zar ponos i dobrotu ne stoji ispred jeftine uzburkanosti duše? Otkud samo ta glupa plebejska obmana da prava ljubav — jedina ljubav — ne haje za dobro i zlo, već samo za svoje ispunjenje? Da, ja sam idealno zahvalan.

Ali, opet, zar ja njoj malo uzvraćam? Posle tih dosadnih muškaraca, tako samouverenih u svoju lepotu na koju se oslanjaju kao na drvenu nogu, posle tih duhovitih, nepredvidljivih, uspešnih tipova što veruju da imaju prava na verolomnost, zar ja nisam pravo otkrovenje? Posle onih koji olako zadaju bol i poigravaju se ljubavlju prosto zato što im bez po muke pada u naručje lako kao perce pa čak ni ne osete njenu težinu, zar ona ne može samo uz nekog poput mene da s olakšanjem uzdahne? Zar joj ja ne poklanjam, ovakav kakav sam, nešto što niko koga je volela ne može — bezbednost. U meni njena lepota može da otpočinje, a njena ljubavlju izmučena duša da odbaci oklop predostrožnosti.

Eto kako ljudi greše, mi smo u osnovi ravnopravan, idealan par.

Kažem da se slažemo savršeno i to mogu da potkrepim primerima, otkad smo zajedno, nikad je nisam mučio pitanjem »Zašto baš ja?«, jer je obasipam pažnjom, i ne želim da odgovor uništi tu našu ravnotežu koju smo tako pažljivo sazdali. Jer ja zapravo znam.

Niti ona mene ikad pita gde se skrivam — u kom najmračnijem kutku našeg stana, iza brda gluvih knjiga — dok nepomično stoji kraj prozora i gleda nekud preko reke, u stari deo grada, kao da kroz nezdravu žutu izmaglicu

može da vidi, preko vizira tornja Saborne crkve, svoju odbeglu dušu. Jer ona zapravo zna.

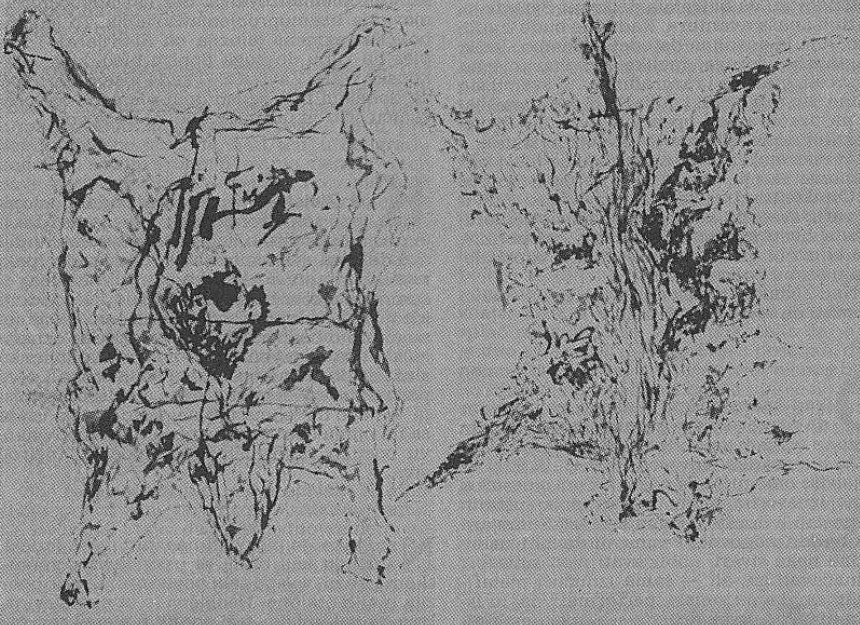
Pošto oboje znamo da nam je najzad dobro, da smo zaštićeni i bezbedni, pokatkad proćaskamo o sreći:

— Sta ćeš mi dati ako ti poklonim svu lepotu, čudovište moje? — pita ona.

— Piću umesto tebe sav bol, čudovište moje, — odgovaram ja, i još ne znam da ću, posle to-

liko vremena, kad od njega budem sav podbuo, početi da joj ga vraćam kao vreću lavu, jer više neću moći da ga primam, jer ću zaboraviti gde je najmračniji kutak kuće, jer će uvek biti taj prozor i taj pogled i to mesto kraj nje gde neću moći da stanem jer je van domašaja mojih ruku i nogu, uzalud uzvitanih, a ti ću barem biti šćućuren iza njenih leđa i udaraću kratko, odsečno, kako ume samo čovek koji tu mrava ne bi zgazio.

Branko Anđić

Darja Kacić

osiromaši samo on — ukoliko se i sam menja.⁷² Izmenjeni životni uslovi uzrokuju drugačiji odnos prema umetnosti. Tako su moguća različita vrednovanja jednog istog autora, pa i jednog istog dela. Raičković podseća na činjenicu »da se na jednu određenu poeziju, u različitim vremenskim razmacima, može gledati iz različitih uglova — i to istim očima. Prapatna pojava u ovakvim slučajevima je i različita ocena same poezije o kojoj je reč.«⁷³ A tu se negde i krije tajna njene večnosti.

Kada negira književnu kritiku, autor je osporava kao naučnu disciplinu koja pretenduje na objašnjenje lirike, sredstvi- ma koja su strana njenoj prirodi. Nasuprot savremenoj knji- ževnoj praksi koja, kako dokazuje Nortrop Fraj, i sama teži au- tonomiji sopstvenog bića.⁷⁴ Raičković je podređuje umetnič- kom stvaralaštvu, poričući je kao samostalnu disciplinu. To još jednom potvrđuje premodernističku teorijsku svest pesni- ka, budući da modernizam posmatra te dve spisateljske dis- cipline kao komplementarne. Raičkovićevo tretiranje kritike kao kreativnog čina bliže je postmodernističkom shvatanju, po kojem se pisanje, čitanje i tumačenje književnog dela izjed- načavaju u sveobuhvatnom, integralnom činu estetske kreaci- je,⁷⁵ što ga još jednom potvrđuje kao stvaraoca sklonog stvara- lačkom istraživanju i anticipiranju nadolazećih tokova. Autor ne kritiku poriče kao zapisani doživljaj, koji je za postojanje pesme bitan koliko i njen tvorac. Pesnik u inicijalnoj a doživ- ljaj čitaoca u finalnoj fazi (ili finalnim fazama) nastajanja pes- me. Kao i svako drugo čitanje. Iako je Raičkovićevo odnos prema kritici protivrećan, ona u ovakvim stavovima nalazi naj- dublje opravdanje, jer ima značajnu ulogu na ravno ostvariva- nja pesme. Ne samo da nije suvišna i da ne dopire do suštine pesništva. Ona je za opstanak lirike, selekcijom nagoveštenih značenja, neophodna. Naravno, u onom obliku u kojem ju je Raičković osmislio — nepretencioznu i nenaučnu. Samo tako može da čitaocu približi poeziju onakvom kakva zaista jeste — kao večiti glas koji se javlja čoveku iz neizmernih dubina pro- stora i vremena.

5. Književni pogledi Stevana Raičkovića nisu posebno origi- nalni, mada im originalnost i nije cilj. Za njih bi se moglo reći da su ekletični, ukoliko bi bilo tačno da je autor podsticaj

za razmišljanje nalazio u teorijskim učenjima. Pesnik se, me- đutim, oslanjao na svoje iskustvo — umetnika i čitaoca. Plura- lizam pristupa posledica je tendencije da se fenomen poezije osvetli sveobuhvatnije, ali ne i zaključaka do kojih je dolazila nauka o književnosti. Zato se tokom studije nije insistiralo na Raičkovićeovom odnosu prema pojedinim teorijskim školama, ali se izvesne sličnosti nisu mogle predvideti. Književni pogle- di Stevana Raičkovića, u najvećoj meri, pripadaju modernis- tičkom shvatanju literature. Izloženi fragmentarno, njih u ko- rice jedne knjige, osim zajedničkog duha, ne povezuje jedin- stveni sistem, koji bi različita polazišta objedinio, pretpostav- ljajući ujednačeni metodološki postupak. Protivrečnosti su pri- metne ali, zahvaljujući upravo njima, pesnik uspe da posmat- ra pesništvo sa različitih aspekata, i ukaže na mnoštvo njego- vih vidova. Celovitost je zadatak nauke. Raičković je za sebe zadržao privilegiju umetnika, kojoj je dodao tek nešto objek- tivnosti zaljubljenika, onoliko koliko se to kod zaljubljenika može.⁷⁶

Ako o književnosti nije rekao mnogo novoga, esejistički radovi Stevana Raičkovića zanimljivo su literarno iskustvo i dobar vodič kroz njegovo poetsko stvaralaštvo. Jedino što od lirike zahteva jeste da uvek i samo bude etetska delatnost čovekovog duha. U skladu sa takvim kredom gradi i esejističke tekstove. Raičkovićevo književna kritika nije obeležila ni nje- govo stvaralaštvo, niti našu književnu misao, ali postize odre- dene rezultate, pogotovo kada se uzme u obzir da je pisao i o pesnicima na koje se, inače, nije obraćala velika pažnja, kao što su Rade Drainac i Skender Kulenović. Zaključci do kojih je došao, o delu pojedinih pesnika, oslanjajući se, prevashodno, na doživljaj čitanja i iskustvo stvaranja, mogu biti naučno veri- fikovani, i izdržati tu proveru. Još jednom se potvrđuje sazna- na funkcija književnosti, a stvaralački čin potvrđuje se, istov- remeno, i kao spoznajna delatnost. Načinjući staru dilemu — da li je kritika naučna ili umetnička disciplina — Stevan Raič- ković pokazuje kako ona može da opstane iako joj se potpuno prekinu naučna dimenzija, kako može da ispuni svoje ciljeve iako sledi neobičajene, samosvojne puteve.

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

PAPAGAJ

Imao sam papagaja. Veliku šarenu pticu drskog kljuna. Nije je trebalo mnogo učiti reči- ma, svaka joj je pristajala. Za jednu pticu bila je u tom pogledu nenadmašna.

Moji ukućani saznali bi od nje mnogo o se- bi, a da nisu smeli da se uvrede. Takođe i naši cenjeni poznanici. A moj jezik, moj ljudi jezik ostajao je takoreći nevin.

Ali, prokleta ptica došla mi je glave. Ta pti- ca okruglog pogleda, ptica poput sove, ta ptica loših navika.

Kada nisam više umeo da ćutim i kada je moje ogorčeno krestanje izazvalo skandal, strašan po mene i po druge — odala me je. ○ ○ ○

Ivan Rastegorac

PJESMA, KONJANIKOVA

Koji napor ptice da prestigne konja!
Koji napor konja da stigne u Kordobu!

Rajko Lukač

PTIČJI POJ NA RADIJU

Tog popodneva čuo sam gututke. Glas je dopirao sa radija. Promena stanica nije dono- sila ništa drugo: samo smireno sladostrasno grleno gukanje, koje se okretanjem dugmeta moglo pojačati ili oslabiti.

Sumnjičavost me izvede pred kuću. Bila su dva izvora poja: unutra, sa aparata, i napolju, sa čoravog krila obližnje vile. Tamo gde je u vi- sini tavanskog svoda stajao otvor, videh pepe- ljasta tela umilnih suseda.

Ta dva blažena stvorenja ispunila su, saže- la, svo vreme, sav prostor i sve do popodne- nog života u nekoliko glasnih izraza spokoj- stva. ○ ○ ○

Ivan Rastegorac

ULTRA GODZILA

Opisati jedan dan života životinje velike pet hiljada metara.

*Uspeva li njen mozak da
pohvata sve signale sa tla, da li i
jedan nerv doseže do dna, oseća
li bol, kako rešava problem
vizuelne percepcije gore (nebo),
dole (zemlja), sme li agresivno da
reaguje, da krene u napad s
obzirom da se neće zaustaviti za
još deset kilometara (to su njena
dva metra), kako mokri a da ne
izazove odron zemlje ispod sebe,
kako se odnosi prema hiljadama
životinja i životinjica koje žive na
njoj (paraziti), kako se hrani, da li
je dobar roditelj, kako rešava
problem parenja, kako se čisti
(posebno kako održava higijenu
analnih otvora), je li mimikrična,
ima li neprijatelja, kako se hrani
s obzirom da je lako vidljiva,
kako lovi (ako lovi), živi li na
džinovskom planetu ili malom?
Je li Bog svoje planete. . ?*

Dejan Đorić

PTICE NISU ZLOPAMTILA

Ima svakakvih priča o osvetoljubivosti i zlo- pamćenju životinja. Ali, za ptice to ne važi. Za golubove to ne važi zasigurno znam. Evo kako:

Kada sam pre desetak godina bio u Parizu video sam pred crkvom Notrdam veliko jato golubova koje su turisti besomučno hranili kao da njima a ne pticama život zavisi od toga. U tom jatu bio je veliki broj čopavih ptica; ne ptica koje na jednoj nozi skakuću dok im je druga, povredena, u kolenu savijena, već jed- nonogih, ptica invalida. Slika jednonogih golu- bova dugo je živela u meni pa uminula.

Nakon nekoliko godina prolazio sam kroz Trst. I tu je, na autobuskoj stanici (talasasti, plastični krov počivao je na stubovima i greda- ma od celika), tu je više od tri četvrtine ptica bi- lo obogaljeno. Beznoge. Odmarali su se na čeličnim gredama i putnike neštedimice darivali izmetom. Tada mi je neko rekao da su tim go- lubovima na spavanju pacovi odgrizli noge, a oni su se spasavali bezglavim bekstvom. (Kao i onima u Parizu). I, oni opet spavaju tu gde pa- covi caruju — autobuska stanica u Trstu i crkva Notrdam. Ako ostanu i bez druge noge izgubiće život. Ali, ptice ne mare. Ptice nisu zlopamtile. ○ ○ ○

Miloš Komadina

Jedan kritičar je primetio da Vi hoćete da »inovirate seosku pripovetku« i da ste oslonjeni na domaću pripovedačku tradiciju. Da li biste se složili sa tim mišljenjem?

Pojedini kritičari će Vas, ne trepnuvši, bez objašnjenja smestiti tamo gde njima odgovara. Ja o seoskoj pripovetki mislim sve najbolje. Ako je Bašta sljuzove boje to, ako je svet Matavuljevog Vase Gorčinovića to, ako je svet Andrićevog Stojana Veletovca to, onda mogu samo da budem rođanostan tim poređenjem. Ali te olake podele proze prema mestu radnje — o tome sam i ranije nešto govorio, samo su jedan žalosni recidiv prošlosti, zaostao govor jednog ideologizovanog jezika, kada su se pripovetka ili roman hteli podeliti prema mestu odvijanja radnje. Kao da veliki romani nisu smešteni u neka manja ili veća mesta Makonda, Travnika, Dablina, Dona, itd. Ali pustimo to.

Moji junaci, kako sam već rekao, nisu zarobljenici mitologije, već naprotiv, oni joj se podmevaju i žele da je prevaziđu. Zato u naslovnoj pripovetki knjige, oni i ne putuju nigde iz svog mesta jer su u njemu prepoznali simboliku raznih kultura, religija, svetskih događaja, i najpoznatijih junaka. Oni imaju svest o svojoj civilizaciji, jer su je upoznali ili putujući, ili kao u pomenutoj pripovetki, kroz razna predanja. Njihovo mesto tako postaje sveobuhvatna metafora života od Vitlejema do Golgote, od Ati-

ne do Konstantinopolja i Rima, od starog Egipta do St. Peterburga. Što se oslanjanja tiče, ja se kao pisac oslanjam i na narodnu književnost i na savremenu domaću književnost kao i na književnost koja mi se iz sveta nudi. Najlakše je pisca odmah smestiti u kritičarski kalup i primeniti unapred pripremljeni alat. Ali pisac se otima nasilnim podelama i određenjima. Mene nervira kada neko, pišući o nekoj knjizi, za glavni problem uzme da li ste posve u granicama žanra ili na samoj ivici žanra. Pisac i piše da bi razrušio utvrđene predstave ne samo o žanru nego i o svim drugim elementima prozne građevine. Zato su Pavićevi romani u prvi mah izazvali toliki šok. A ja verujem da je Pavić, kao vrstan znalac istorije književnosti, tu formu primenio u otporu na stare predstave o žanru. Kada je reč o tumačenju ja se tu ne mogu požaliti. Pročitao sam mnogim zanimljivih tekstova o ovoj svojoj knjizi. Naravno onih kritičara, a njih nije malo, koji proznom delu prilaze otvoreno i s oprezom. Koji umeju iznutra da uspostave svoju priču tumačenja, ne robujući nikakvim poznatim metodima i školama. Koji delu prilagodavaju svoje kritičarsko pero a ne obrnuto. Ne volim tekst o knjizi u kojem odmah osetim da tu nema mog sveta i da je to čitanje izvan njene građe. Pogotovo ne volim takav tekst u kojem možete promeniti samo naslov knjige i čitati ga na isti način. Volim

onog kritičara koji kao pisac ima nedoumica i koji ih prevladava predanim čitanjem štiva koje je pred njim. Posebno mi je drag onaj kritičar koji izostavlja ono što je odveć vidljivo a na svetlost dana izvlači ono što je pisac namerno ili slučajno otisnuo ili ostavio kao čitalačku zamku, ali koja može biti podsticajna.

Na kraju ovog razgovora pitala bih Vas: kako se oseća pisac danas?

Pisac je danas bespomoćan stvor, očajnik i izgubljenik u svakom pogledu. Ili kako to, tu neki dan, u jednom razgovoru, lepo reče Ljuba Simović: »U toliko pre što gomila laži, horde ubica, besprizornost ratnih i inih sičardžija, mediokriteta, maloumnika i opakih siledžija, »svih profila«, prete da zatvore i poslednja vrata, ubiju svaku nadu.« Na sve strane je oko nas haos i pometnja. Mi smo se evo sunovratili u provaliju, mi smo dotakli dno samog pakla. Sa svih strana čuje se samo urlike, galamu, jauke i cviljenje. Buka topova zaglušuje sve i muti svaku misao. Prepono je već užasa u našim ušima. I kako pisac nekom danas da veruje kada sve leti u prah i pepeo? Zbilja je premnogo oko nas ludaka i manijaka. Poslušajte samo jezik kojim se danas govori. To je jezik rata, jezik podzemlja i kataklizme. Niko nas ni zašta ne pita, sve se u ime nas odlučuje. Čovek kao pojedinac bespomoćan je i ponizen stvor. Zato je pišev glas danas glas vapiljućeg u pustinji. Ja sam kao pisac u velikoj neverici i kao čovek užasnut i u dubokoj depresiji. Ali imam nade da ovom ludulu mora doći kraj.

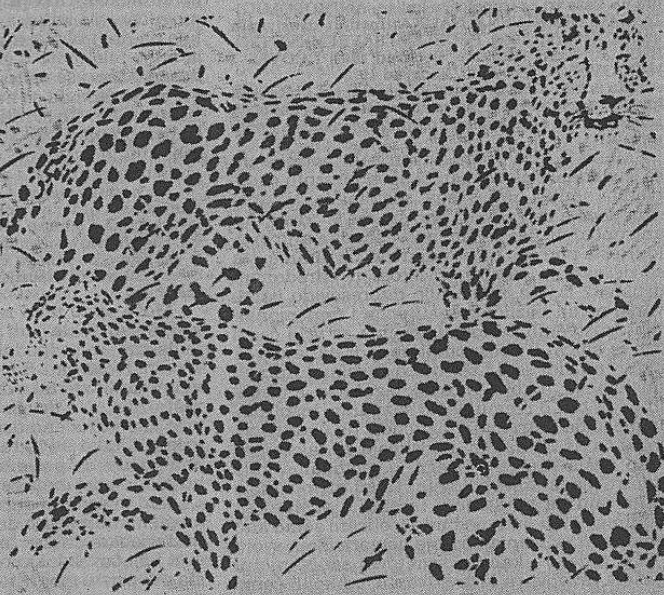
Razgovor vodila: Radmila Gikić

ZAŠTO
BAS
ZIVOTINJE

SPIRALNO ISKLIZNUĆE

Kroz nanose sećanja, važno je misliti na površinski, geološki sloj, promenjen samo proteklim vremenom razvijenih zvukova i slika. Po podne poznog oktobra 1968. godine, na padini beogradskog Dorćola. Tlo po kome se korača, do koga vodi sila teže je asfaltirani trotoar i kolovoz od kamena kocke. Jesenja svetlost se pruža kroz guste zelenkaste i toplozute krošnje platana. Pod granama su zategnute mrke trolejbuske žice. Ulica nosi ime vojvode i ratnika, pre vek i po najmućnijeg marnog trgovca. Stoka koju je prodavao i menjao mora da je prelazila velike razdaljine. Na trotoaru su parkirani »Dofin« rezedo boje, sivi »Folksvagen-buba« i crni »Sitroen — Ajkula«. Kroz prozore dopiru pomešani zvuci glasova, emisija Radio Beograda »Cigra« i šištanje ekspres lonca. Kanjon ulice čine sive i žućkaste fasade, ivice starih crnih gvozdrenih ograda i niski Belobrkov mermerni ulaz, staklena kapija sa ovalnim metalnim obodom. Upravo ispred nje, na prstenu zemlje oko stabla, zbiva se bezazlena igra davanja i promene. Kolena su savijena u »indijanskom« sedenju. Prsti umrljani iscurelim mastilom muče se oko rasklimatanog otvarača crvene torbe. Sa metalnog otvarača isijava crveno »maće oko«. Kolekcija se otvara u prašini, nad nekoliko živih travki i kamencićima. Zivotinje koje gledam slikane su temperom, odštampane u velikim tiražima, svaka slika za sebe. »Mošusno goveče, kečiga, simentalska krava, crni panter, jak, indijski slon, kameleon, ris, crvena haringa« razmena sličica iz omota malih čokolada »Zivotinjsko carstvo«. Za brižljivo izvedenu trgovinu potrebno je napisati imena zivotinja koja se dupliraju u sličicama. Hartija iz školske sveske i hemijska olovka koja na pritisak odgovara eksplozijom. Zaštitna čaura izleće strelovito ka tlu a za njom i spiralni feder. Među travkama nalazim sve delove olovke sem federa. Spisak nije načinjen i u povećerje na stolu kraj prozora razvrstavam sličice. Pored školskih sveski tu leži Prosvetino izdanje knjige »Vini Pu« i »Bjeloruske bajke« čiji omot pokazuje plamtećeg ždraja u letu nad šumom. Pred samu noć, spoljni zvuci dobovanja kapi prelaze u pljusak. Kroz otkrnut prozor tutnje poslednji trolejbusi za centralu i klepeću golubija krila. Varnice iz trola na visini prozora unose miris ozona. Tranzistor »Sharp«, Mocartov Koncert za klavir i okrestar broj 20 d-mol, KV 466 prate i neobične smetnje, zvuci poput zatezanja i opuštanja. Vibracija nejasne membrane prožela je Allegro, navodeći na pomisao o disanju, tudem prisustvu, pretvarajući muzičku uspavanku u podrhtavanje, a misli i slike u cik-cak linije. Noćni radio impulsi nalikovali su na treperenje.

Tlo je bilo vlažno i posle 24 sata. Barica na padini po trotoaru i između kocki kolovoza imale su u suton zelenobraon i mrku boju, ogledajući lišće, stabla, odrane fasade i karoserije. Na poligonu za razmenu slika opazio sam micanje. Iza stabla se nalazio sitni primerak baštenskog puža (Helix hortensis). Iznad rogova koje je izvijao prema ulazu, imao je i čudni metalni dodatak. Pred otvorom njegove kućice, u mekušca je bio zabijen feder. Primakao sam se, pomislivši da ga je to povredilo, ali projektil iz hemijske olovke bio je samo zakačen pred ivicom njegove ljuštire. Talasasto se ljuštio prema vlati. Otkinuo sam je, a puž se izvio ka njoj. Boje spiralne ljuštire bile su čitava skala nijansi od svetle do tamno braon i crvenkaste. Žica je još bila umrljana plavim mastilom. Te večeri otvorio sam prozor i posmatrao puža. Feder mora da ga je

Milena Ničeva

sprečavao da ude u kućicu. Uključio sam tranzistor i pomerio iglu od stanice. Sinoćno treperenje, sada se bez muzike čulo razgovornije. Početkom veka, tvorca teorije o potencijalu mirovanja, Bernštajn, naglasio je da je naboj i električni talas u nervnom signalu proizvod rušenja membranskog zida. Da li je ravnomerni prijem zvuka poticao od elektrohemijskog potencijala zivotinje iz spiralne ljuštire? Signal je te večeri nalikovao na ravnomerno kucanje, čas jače, čas tiše.

Poznato je da je nervni signal električni fenomen. Celijsko disanje dopiralo je do dorćolskog prozora vremenskom lestvicom od 2.500 tačaka u sekundi. Kišne oktobarske večeri su se nastavile. Puž je nestao.

Posle nekoliko dana, četrdesetak metara uzbrdo, u dnu »Čukur« česme zasutom lišćem pronašao sam zatvorenu braoncrvenkastu puževu kućicu. Prvi put sam ga dotakao. Kućica je bila zatrpna grumenjem zemlje. . . koja je prekrila i puža i Mocarta. ○ ○ ○

Nikola Šuica

tvare kao ljudska bića, sa svim svojim potencijalima. Umesto filozofije nameće se »priča« (jer to je popularni termin kojim se operiše), priča u kojoj je tekst uvek drugačiji, koji se uvek na drugačiji način može tumačiti, te prema tome i ne može da govorimo u opštim kategorijama, kao što je kategorija otuđenja.

Za razliku od te naše situacije (kad kažem naše, ne mislim samo na Jugoslaviju, jer je to karakteristično i za čitavu istočnu Evropu i Sovjetski Savez), na Zapadu ima veoma mnogo studija, napisanih osamdesetih godina, o problemima otuđenja, o problemima ljudske prirode, o problemima koji ukazuju na neka osnovna egzistencijalna pitanja čoveka i mogućnosti da se ona rešavaju. Isto tako bih navela da u sociologiji i psihologiji postoje mnogi pokušaji da se pojam otuđenja operacionalizuje i da se izvrše mnoga empirijska istraživanja i pokaže u kojim se vidovima otuđenja danas javlja.

Kao naučnika od intelektualne odvažnosti i poštenja, za kraj bih Vas upitao: Smatrate li da su intelektualci danas, pogotovo naučnici, moralno dorasli svojim sve značajnijim društvenim ulogama, pa time i društvenom uticaju u životu i razvoju društva?

Ne bih htela da sudim o moralnom integritetu i zrelosti intelektualaca u Jugoslaviji, a pogotovo ne u svetu. Međutim, mogu da kažem da smatram da se intelektualci nekad ne

ponašaju onako kako ja pretpostavljam da bi intelektualac trebalo da se ponaša. Kad to kažem, mislim na sledeće: Intelektualac bi morao da bude ličnost, a to znači da ima svoj stav, vlastite kriterijume racionalnog objašnjenja situacije u kojoj živi, ali i kriterijume racionalnog ponašanja.

Kad je reč o Jugoslaviji, ono što danas možemo videti jesu dve vrste intelektualaca. Jednu vrstu intelektualaca čine oni na koje bi se mogla primeniti sintagma nastala u »realnom socijalizmu« — unutrašnji emigrant; a to je čovek koji vidi situaciju, nije je svestan, ne prihvata je, ali ništa ne čini da na nju utiče, da je promeni, već se povlači u sebe i ponaša se kao da ga se to sve i ne tiče, uprkos tome što je situacija doista katastrofična. Drugu vrstu čine oni intelektualci koji na neki način postaju, ja ne bih rekla, zavedeni, jer mislim da se u slučaju intelektualca ne može upotrebiti taj termin, ali — zaludeni jednom novom, nacionalističkom ideologijom. Uključeni su u neke lokalne ratove gde se biju bitke između pojedinih partija, između pojedinih regiona, između pojedinih lidera, između nacija (ima se utisak da mnogi intelektualci danas pre svega žele da postanu lideri političkih partija), tako da se ne ponašaju zrelo, kao intelektualci. U tom smislu mislim da na intelektualcima danas leži velika odgovornost. Mnogi intelektualci se ne ponašaju kao autonomne ličnosti. Biti autonomna ličnost

znači biti odgovoran u odnosu na sebe i na druge. Jer sam termin »autonomija« podrazumeva ne samo sopstvo, biti svoj, biti ja, nego i sposobnost samoregulacije vlastitih strasti. Da se razumemo, ja nisam protiv strasti, jer mislim da bez strasti nema ni velikih ostvarenja, ali protiv sam strasti koje proizilaze iz čistog nagona, koje su nereflektovane, neosmišljene i koje vode ludilu u kakvom, na žalost, živimo danas.

Intelektualac se i razlikuje od drugih po tome što događaje vidi u široj perspektivi i što razume i sebe i svoj odnos prema svetu, te je u stanju da shvati odgovornost za vlastite postupke, što se danas ne potvrđuje u mnogim slučajevima. Mislim da se može govoriti o neodgovornosti svakog onog ko se identifikovao sa nacionalizmom, koji je prouzrokovao građanski rat u Jugoslaviji.

Razgovor vodio:
Jovan Gagraca

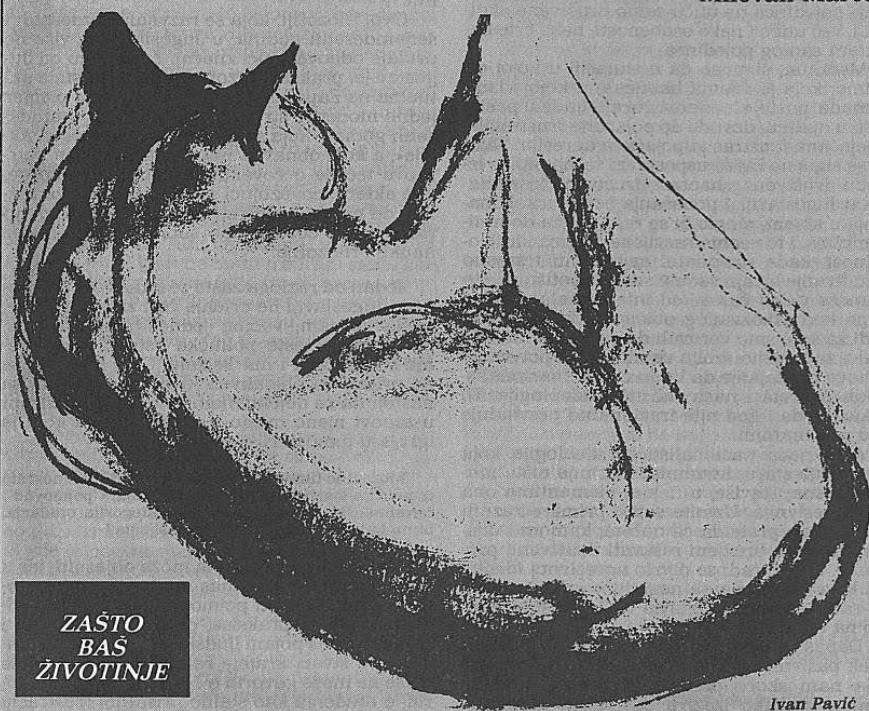
Osnovu ovog intervjua čini sadržaj razgovora upriličenog i vođenog u sklopu snimanja dokumentarnonaučne serije »Svedoci vremena« Televizije Novi Sad, u junu 1991. godine. Naknadnim intervencijama prof. Golubović — autorizacijom i dopunjavanjem pojedinih odgovora, intervjue je pretočen u definitivni tekst, koji ovde i objavljujemo. (J. G.)

STVARSTVOR

(služi za podsticanje halucinacija)

Ponekad sedimo pred televizorom i osećamo se kao logoraši pred pukotinom između dve daske. U tim časovima našu stvar ne čujemo. Jedna tanka izolovana žica izranja i ponovo uranja u njen trbuh. Jedna tanka izolovana žica izranja i ponovo uranja u njen trbuh. To je njeno jedino čulo, oko ili uho njene tajanstvene duše. Kada bismo preseklili žicu, zauvek bi začutala. Iako bi njeno telo još nekoliko miliona godina ostalo isto, od tog trenutka bila bi mrtva. Ne znamo kako nastaje njen zvuk, ali znamo da ga ne podstiče opruga, jer ona na telu nema leptira kojim bismo oprugu zatezali. Kada njen zvuk ipak dopre do naših ušiju, mi slušamo deo romantičarske komozicije, nastale negde u srednjoj Evropi, verovatno u Nemačkoj. Nismo poznavaoi muzike i nismo nikad za njom žudeli, ali je izgleda uho proteklih godina i bez naše volje sakupljalo i upoređivalo različite zvukove. Možda uho samo sebi svira, pomišljamo u onim trenucima što se smeštaju između misli koje smatramo važnim. Kad smo od naše stvari udaljeni mi ne možemo da se setimo njenog oblika. Ne možemo da odredimo onu stranu kojom bi ona trebalo da nešto obuhvati, takođe mi onu kojom se nudi formama predodređenim da obuhvataju. Ako se još više udaljimo naš zaborav zamenjuje sumnja da se možda radi o živom stvorenju koje ima bogatije oblike od onih koje je imala stvar kad smo bili blizu nje. Nismo više sigurni da ona nema noge ili začetak nogu i da ne može, doduše brzinom manjom nego što je brzina kornjače, da se kreće i istražuje okolinu. Dok je upoređujemo sa kornjačom mi sve više verujemo da je ona i stvarno kornjača. Njena tvrdoca ima kornjačinu tvrdocu, simetrično pokretanje nogu kad je dignuta od tla isto je kornjačinom. Njen oklop i oči svetle kad se druga svetlost negde skloni. ○○○

Milovan Marčetić

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

Ivan Pavić

Mihajlo Pantić

oči čak i od tih nekoliko zraka koje je lampa emitovala, nosio naočare sa zelenim staklima. Uskoro sam saznala da je tama sastavni deo ove nesretne porodice.

Kako mu je lice bilo bledo; likvidno, rekla bih. No ipak, savršeni gospodin. Pounudio mi je stolicu, odnosio se prema meni s neobičnom učtivošću.

Posle nekoliko uvodnih pitanja, rekao mi je: da li dobro poznajem Karpate? Odgovorila sam mu oprezno. U dnevnoj sobi.

[U razgovoru s Grofom]. Vidim da je vazduh blag. A planine u načelu puste.

GROF: (Smeje se teatralno.) Mračno, slabo naseljene šume, seljaci ukorenjeni, duboko ukorenjeni u ponižavajuće sujeverje, u ogavne običaje stare koliko i ljudski rod, starije...

U ovim zaparloženim selima, sam Đavo igra na grobljima na Valpurginu noć. Ogolela planina, zamak napola u ruševinama.

GOSPODA BIN: (Prigušenim glasom.) Da li su me možda, on pita, pre negoli me je privukla ova zemlja fantoma, umesto toga, neki lični razlozi primorali da samu sebe izgnam tako daleko od Skotske.

Onda pomislih, oh! mora da je čitao novine. Možda on o meni zna više nego što mi je poznato.

GOSPODA BIN: (Grofu.) Pa, gospodine, i protiv svoje volje moram da priznam... da imam ličnih razloga... najhitnije prirode... što sam želela da napustim Skotsku kad mi se za to ukaže prilika. A na odredište, moglo bi se reći, nemam primedbi.

GROF: Moja kćerka, vama poverena, neće odrasti da bi bila... kao druge žene. Ona, po nekakvoj istančanoj ironiji, već pokazuje znake neobične lepote, a duša joj je potamnela jer zna za svoju kob; ona je poslednji pupoljak velikog drveta tame, konačno dete najstarije, najprokletije loze svih kobnih Balkanaca... krv, krv, krv je njena oćevina, gospodo Bin!

Otac sinu, majka kćerki, ljaga se beskonačno prenosi s kolena na koleno... srebrno tane, kolac kroz srce... [Zadihan]. Ahh!

Zastaje da bi povratio dah i nastavlja.

Niko iz moje porodice ne počiva u miru od kada se Vlad Cepes po prvi put nasladio leševima.

GOSPODA BIN: (Teško diše, smiruje se. Vrlo živahno.) Na svakom klanu ima malo ljage, gospodine. Niko nije savršen. Pravo da vam kažem, pretpostavljala sam da ima nečega u vezi mesta koje vam je ostalo upražnjeno, a to je i istina. Tako velika plata! I obezbedena karta u jednom pravcu, samo u jednom. Ne bih se javila da nisam bila očajna. Znate, moj muž...

GROF: ... je nedavno pogubljen. Njegov zločin —

GOSPODA BIN: Udata tako mlada, nikada ništa nisam znala o prirodi njegovog ukusa. Bio je tako hladan prema meni. Onda je usledila ta užasna noć kada se vratilo sa groblja noktiju punih zemlje, sav natekao. »Poteći će krv«, rekao je i nasmejao se kao hijena, dovoljno prikladno.

GROF: Nekrofagija.

GOSPODA BIN: Poteći će krv, crna krv Souni Bin, koja kostima mrtvaca posipa obale Edinburga.

Pisak gajdi. Živahno. Ponosno.

SOUNI BIN: (Preko zvuka gajdi.) Vremena su bila teška, ovce su od žedi skapavale po poljima, vlasnici imanja postadoše gramzivi, porezima nam iscediše i poslednju kap krvi. Kukuruz je propao i istrulio na poljima; došla je kuga, a onda i glad, gora od kuge. Mi, jedan narod, umirali smo jer nismo imali ni koru hleba, jame su se punile leševima jadnika. I tako ti ja kažem mojoj Džini, živećemo zločinačkim životom! A ona kaže meni, tako je, Souni, pojedimo ih onako kako su oni pojeli nas.

Zvuk gajdi se utišava; galebovi, talasi.

I tako smo Džini i ja, ona beše trudna, otišle na obalu mora i tamo pronašle pećinu visoku, prostranu i lepu koliko i palata Vrhovnog Sudije i tu živele udobno. A svakog bi prolaznika na glavnom putu, prvo ubijale, zatim opljačkale, a onda POJELE!

Kreštav, divilji smeh, klicanje, ponovo zvuk gajdi.

I udebljamo se, napredovale smo i deca se namnože uz skut moje Džini, osam lepih, krupnih sinova i šest divno cvatućih kćerki. Oblačili smo se u svilu i saten koje smo svlačile s onih tela — oderi im kožu naživo, vrištala je Džini! I, ah, kitila se kao kraljica dragim kamenjem svih onih finih dama čije smo leševe kasnije jeli u slast, jer smo svake noći večerali izvorsno meso grofova, barona, markiza i tako dalje. Meso je imalo aromu odlične svinjetine, i vi nikada niste videli tako reš ispećenu koru.

Cvrčanje mesa koje se peče; deca se smeju i jedu.

Kad je za to došlo vreme, naši sinovi se okrenuše našim kćerima, poznaše ih i od stare zemlje iskovaše nov novac, dok su na našim obalama rasle gomile kostiju mrtvaca. Od tih kostiju bedara i femura napravili smo stolice i stolove; igrali smo zabice s lobanjama moćnih. Naša deca su slagala kockice od kičmenih pršljenova i naučila da broje do deset uz pomoć kosti prstiju. Ah, bili su to lepi dani! Veliki rod Binovih, seme mojih slabina, voće materice moje Džini, galamilo je i sricalo po našim pećinama, i tako smo živeli i napredovali čak do treće generacije. A nijedno dete, niti dete naše dece nikada nije okusilo ni komadić bilo čega drugog osim ljudskog mesa i mesa najčistijeg pedigrea. O, bila sam antropofagni praotac, da!

Vatra gori; galebovi, dečiji glasovi; hrskanje kostiju, stišava se iza ovog što sledi.

Nema ničeg boljeg od sočnog mesa debelog prelatovog bedra, uvanjenog u morsku so i pečenog nad vatrom od vlačnih drva.

Ali nakon dvadeset i pet slavnih godina, po nas dođe kaljev rodak, vođa kraljevu vojsku, i tu nastala bitka.

Borba mačevima; ženski krjci; ali, Souniin glas diže se skoro trijumfalno.

Borili smo se kao tigrovi celog dana, sve dok svetlost ne poče da tamni i njima ne dodoše pojačanja, te nas konačno savladaše, a mene i moju Džini i pleme koje me je zvalo ocem umoriše u Edinburgu, nakon što su nas podvrgli zastrašujućim mukama, usred prizora divljeg pučkog veselja.

○○○

Svinja liči na slona, naoružana zakrčljalim kljovima i rilicom koja je zakrčljala surla; neodređenog, vodenog stasa i sićušnih očiju među listolikim ušima. Isto poređenje važi za divljeg vepra i mamuta.

Mačka podseća na gmizavca, trouglastom glavom i tankim ženama, dugim trupom i kratkim udovima, sposobnošću da dugo miruje i iznenada, eksplozivno napadne. Liči i na majmuna, licem, repom i šapama koje su zametak šake jer hoda po drveću.

Među slepim miševima nije teško razlikovati patuljaste leteće konje, svinje, lemure ili pse. Možda su slabšaši otpadnici raznih vrsta, nemajući gde da se sklone od svojih jačih rodaka, zavičaj našli u noći, još zakrčljaliji u senci svog progonstva, dovoljno su mali da lete pomoću plovnih kožica koje su u liku krila razvijene među dugim, kičmolikim prstima.

Nemanja Mitrović

MALA NAZABORAVNA BASNA U BOJI

(mogući san)

Provlačio sam se između strukova paradajza i čokota vinove loze. (Red ciglaste, red crne sipkave zemlje). Nedaleko od mene šunjala se lisica, a malo podalje jedan možda pripitomljen gavran preganjao se sa jatom čvoraka. Gu, gu, gu — grkala je grlička. U daljini sam ugledao čoveka s puškom i psom. S puškom i psom, zatim bez puske i psa kako puzi između gidža, ispod venjaka i između niskih dunjinih stabala ka kući. Zatekao sam se na tudem posedu, u nečijem vrtu, u tudem blagu. Usred prezrelog voća, ispred mrtve prirode na stolu pod venjakom, ošnut rukavicom bordo boje sa kičankom boje starog zlata. Sred ponoće sezanovskog pejzaža. Sred astrikovskog pretećeg mira. I htedah lisičijim repom da okrećim sve to u belo. U boju zaboravljenog sna. Ali lisica šmugnu u grozde. I ja ostadoh zatočenik tudeg vrta, u užasu kao posle pakovog lopovluka. Gu, gu, gu — grkala je grlička, senovita ptica. ○○○

IVAN RASTEGORAC

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

u njihovim licima ispunjenjem divljenjem mogla da ugledam predivne plodove svojih čarobnih kupki, jer je moje prodorno oko razbilo svako ogledalo u zamku.

Kada bi ih pogledala, videla bih koliko sam lepa, i koliko užasavajuća.

Kada bi prestali da me se plaše, je bih istog trena prestala da budem lepa.

Bila sam velika dama i moj me portret prikazuje skoro svu prikrivenu koricom od zlata.

SOUNI BIN: Vlasnici imanja su nas jeli žive i ja i moja Džini smo se, dakle, latile vlasnika imanja! Ali Džini i ja, na kraju krajeva i ona i ja smo bile toliko pristojne da prvo ubijemo svoj plen pre nego što ga prožderemo... o, ništa ne može da se uporedi sa frikaseom od Mirovnog Sudije, serviranim sa salatama od morskih algi.

HENRI BLOT: Chacun a son gout. Moi, je préfère les cadavres.

Divlje komešanje u sudnici; udarci sudijinog čekića.

GROFICA: (Sapatom.) Smrt ponekad dolazi prerušena u masku erotičnosti; ona je tvoja nevesta... ona će te posuti ljljanima, ja sam tama i samoća iz koje dolaziš, u koju ćeš otići...

HENRI BLOT: Svakom svoje. Ja lično, volim leševe.

Divlje komešanje u sudnici; udarci sudijinog čekića.

Da, vaša svetlosti, da vaša preuzvišenosti, da, vaša jasna i objektivna visosti da! Častan leš, s još uvek svežom, čistom zemljom na sebi... šta, vi drhtite? Diže vam se stomak?

Licemeru! Kada tvoja žena leži pod tvojim odvratnim i nametljivim telom i nehotice trza glavom u stranu, tako da ne možeš da sisaš otvorenu ranu njenih usta — živa žrtvovana dok leži pod tvojim sudskim teretom, moj gospodine, ona koja je tako mlada i puna života pokopana u tvojoj hladnoj kući sa decom rođenom ni iz kakve vrele strasti, već jedino iz podgrejanih ostataka jučerašnjih neuzvraćenih požuda, začeta sama u uzgrednoj supružničkoj bliskosti... kada se besno penješ na ženu čije si biće lišio sveg putenog značenja, zar onda ne vršiš zversku nekrofiliju? Nekrofiliju upravo onako odvratnu kao što je ona koju sam ja izveo na mrtvim ljljanima, nad telom Fernande Meri...

SUDSKI ZAPISNICAR: Profesionalno poznate kao Karmenija, balerina.

Okretanje papira.

U noći 25. marta, 1886., Henri Blot, star dvadeset šest godina, preskočio je vratanica koja vode ka groblju Svete Trojice, između jedanaest časova i ponoći. Uputio se ka jednoj od jama gde se sahranjuju osobe koje ne

maju pravo na zasebne grobove i podigao daske sa poslednjeg sanduka u nizu.

U sanduku se nalazilo telo mlade žene stare osamnaest godina, Fernande Meri, profesionalno poznate kao Karmenija, balerina, sahranjene prethodne večeri. Izvadio je sanduk iz njegovog večnog odmorišta, otvorio ga, izvukao leš i odneo ga na otvoren prostor. Skinuo je papirnate omote sa jednog broja grobljanskih buketa, raširio ih po zemlji, i na njih spustio kolena kako ne bi isprijavao pnatalone.

BLOT: Vid, vidi — kakva pristojnost! Kakva briga za izgled! Zar već samo na osnovu ovog malog gesta pristojnosti ne možemo da zaključite kakav sam ja to dobar buržuj?

SUDSKI ZAPISNICAR: Zauzevši ovaj poožaj, ostvario je polni odnos sa lešom. Potom je zaspao i nije se budio skoro do zore. Ovom prilikom, imao je dovoljno vremena da neopažen napusti groblje, ali nije imao vremena da leš vrati u grob.

12. juna, Blot je ponovo napastvovao leš i kasnije zaspao. Ovom prilikom, uhvaćen je u dremežu kraj pokojnice i uhapšen.

BLOT: Leševi ne čangrizaju i nikada im nisu potrebne nove haljine. Oni nikada ne protraće po ceo dan kod frizera, niti satima pričaju telefonom sa drugaricama. Oni se nikada ne žale ako se zadržite u klubu; večera se neće ohladiti ako nikada nije ni stavljena u rernu. Skromni, štedljivi — dakle, nikada ne potroše ni peni na sebe, i beskonačno prilagodljivi. Oni nikada ne dolaze po svoje, niti zahtevaju od muškaraca ijednu od onih životinjskih izpačenosti — dahtanje u uvo, grickanje bradavica, dražkanje klitoris — koje su toliko teške strastvenom čoveku. Zar vam od toga ne ide voda na usta? Muževi, dopustite mi da vam preporučim poslednju reč bračnog blazenstva — leš.

Savršena supruga, vaša svetlosti. Inače, prema onome što sam video od vaše dobre gospode, smatram da mi vi lično verujete.

SUDSKI PISAR: Psihijatrijski izveštaji, vaša svetlosti. Suštanje papira.

SUDSKI PISAR: Nema dokaza o ludilu... Suštanje papira.

Nema dokaza o ludilu... Suštanje papira.

Nema dokaza o ludilu... Suštanje papira.

BLOT: Zar se svi oni ne slažu, ja sam savršeno normalan? Svi smo mi zajedno na istom brodu!

Ti, ti buržoaski supružnice što zabijaš šljati kolac, koji ti štrči iz prepona, u vlažne, životne organe bića ko-

SLIKE PSA I DRUGIH RAZAPETIH ŽIVOTINJA

Na Neretvi u blizini nove hidrocentrale stvorilo se ostrvo. Liči na prileglu zver u grmlju.

*

Svakog dana odlazim u lov na perje i kameenje. Gomila kamenja i perje koje probija tu i tamo, pokriva, oblaže, umekšava. Sve to spojeno voskom, dobro zaliveno. Perje zarobljeno u gustini i tvrdini drugog.

— nejasno i dalje otkud se perje dodiruje kamenom —

Juče videh na vrhu kamenog zida skrupčano žuto-crno krzno. Disalo je ravnomerno.

*

Životinjama se po krznu poznaje gde su prolazile i u šta su se upuštale.

*

Kad se moj pas vrati sa reke u stan ulazi pokretna gomila atmosfere i materijala sa Save. Potrebno je vreme da iz krzna iščezne miris ravnicaške vode i ribe, pesak, glina i prikupljeni čičkovi na repu.

*

Ako u stanu imate psa vaš nameštaj poprima repove, šape, njušku i uši. Niski stolovi dobijaju još po četiri noge.

*

Zazirem. U autobusu se zimi uvek odmičem od bundi. Ne sedam lako ni na krznenne prekrivače i prostirke, a rasprostira jagnjeća i zečja krzna po stanovima obilazim.

*

Ogromne su količine bola koje životinje ucaure dovedene kod veterinara. Bol se ne objavljuje a telo se sve više zatvara, skrupčava i ne da do sebe. I oči i rep i uši utonuli, uvučeni, zaptiveni.

*

Šetnja sa psom i šetnja bez psa su dva različita dešavanja. Isto kao i šetnja danju i šetnja noću.

Oba slabo vidimo, a u noćnoj šetnji delimo njena čula sluha i mirisa.

Stvarnost koju danju razaram pogledom i stvaram od svega samo privid postaje vrlo opipljiva. Iščezava svaka predstava o predmetu. Najbolje je što mu u mraku ni bogu ne znam.

Ne znam zapravo ništa, a žestoko sve vaskrsava. To bi možda bilo najbliže onome dok radim.

*

U razapetim kožama i krznima kao objektima nalazim sličnu tajnovitost, nagomilanu osetljivost bezbrojnim tananim slojevima kao i kod ostrva. Ogromna polja kroz koja oslikavam sitna vibriranja, šunjanja, vrebavanja, promicanja kroz mrak, osluškivanje i ježenja. Hvatanje svetlosti i isijavanje, ogledanje okoline u mimikriji omotača.

Sve to na jednom krznu u lovačkom muzeju, na manekenu, kožnim stolicama i posle preparacije.

Najmagičniji delovi razapetog krzna su šape, rep i ostaci njuške i ušnih školjki. Jastučići nekad nabubreni, meki i topli, postaju jezovite gomilice kože, smežurane, presovane, a i dalje krajnje osetljive.

*

Medved i pirana u zoo-vrtu nisu medved i pirana već objekti u kojima je spoznaja o medvedu i pirani.

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

ŽIVI STVOR

(odlomak noćnika)

Noćas u 1.35 izveo sam sledeći opit: presadio sam glavu zamorceća na trup pileta. Sve je delimično uspelo: životinja se čak pokrenula, cvilela je i bila strašno nespretna. (Kao neki ljudi, kao ja.) A kada se umorila, zaspala je. Nisam imao pojma čime bi se ovo stvorenje moglo hraniti, a svaka dalja transfuzija mogla je da bude pogubna. Latih se vitamina. Prinosio sam ih njenim zatvorenim ustima, ali je ona ostajala ravnodušna. Mirno je disala, a sudeći po živini kapima njena groza se zgrušavala na površini ogledala. (Gospode, treba li zbog ovog nedela strepeti od Strašnog suda?)

Darja Kačić

Ivan Rastegorac

Sve što sledi izgovara se prigušenim glasom.

Grof stenje.

JUNAK: Bio sam beskrajno ganut.

Nežno sam, svojim usnama, dotakao njeno čelo, kao da ljubim dete za laku noć.

GROF: Njegove čiste, blede usne na tvom čelu — ah! Neka se ovog trenutka na mene spusti blagosloveni mač, šiljati kolac!

Mukli udarac, kao po nečem vlažnom. Grof vrišti.

GROFICA: Oduvek sam znala da će me ljubav, istinska ljubav, ubiti.

GROF: ... aaagh...

JUNAK: Omlitavela je na mojim rukama, kao posle napada groznice. Uskoro će jutro; kukurikanje ovozemaljskog petla i prvi zrak svetlosti rastopiće ovaj gotski san rastvaračem nečeg prirodnog. Da, možda ću je odvesti u Beč; i podrezaćemo joj nokte i odvešćemo je kod nekog dobrog zubara, da se pozabavi njenim zubima.

Možda, možda... jednog dana, kada se izleći... majko, želim da upoznaš...

I njemu se, iako, spava. Grof stenje i krklja.

GROF: Da li će se milenijum zverstva završiti poljupcem?

JUNAK: Ima nekih stvari kojima, čak i ako su istinite, ne smemo da verujemo.

Stenjanje se utišava i gubi.

GROFICA: Postojala sam samo... kao simbolična formula. Bila sam žena, mlada i lepa.

JUNAK: Maleni uvojak poigrava joj nad čelom i pokreće se sa svakim njenim udisajem ili izdisajem... slatko. Tako slatko. O, ne verujem u vaše glupave bajke... to je samo histerija mlade devojke. Na ovom izolovanom mestu, Bogu izva kičme, s porodičnim portretima kao jedinim društvom.

Gledajte, sada spava dubokim snom.

[Zeva.] Baš bih mogao da i ja nakratko sklopim oči. Imao sam težak dan.

Ponovo zeva. Tišina. Disanje u snu. Poslednji, slabi Grofov jecaj.

Kukurikanje petla.

Kada sam se, osvežen, probudio, otkrio sam da u rukama stežem samo beli čipkani neglizne malčice umazan krvlju, kao od ženskog menzesa.

Dnevna soba.

Kavez se otvara.

GOSPOĐA BIN: Leti, ptičice, leti!

Pesma ševe.

Pesma ševe.

JUNAK: [Prilazeći.] Šta, gospođo Bin, razmaknuli ste zavesel! Zaboga miloga, kakav pogled!

Otvoraju se prozori.

GOSPOĐA BIN: Pustimo dah svežeg vazduha u ovaj mauzolej... Veličanstveno jutro. Poslala sam čoveka da potraži vaš bicikl. Želećete da nastavite svojim putem, nakon što doručkujete.

JUNAK: Grofica...

GOSPOĐA BIN: Gorko žalim što ste nas posetili u vreme žalosti. Poslednja u lozi, razumete... služiće joj misu u kapeli. Ja lično, budući da sam ateista, neću joj prisustvovati. Naravno, u oporuci sam dobro nagradena. Vraću se u Škotsku čim se zaostavština podeli i možda otvoriti školu za usavršavanje devojaka. Ili pansionat. [Ostro i duhovito.] A ne pekaru, budite sigurni.

JUNAK: Mogu li da vidim-

[Prigušenim glasom.] U svom poslednjem počinju, izgledala je malo starija, ali ne mnogo, u dobroj meri ružnije, budući da je izgubila sve zube i, zato što je izgubila privlačnost, po prvi put, sasvim kao ljudsko biće.

Točkovi bicikla okreću se po kamenitoj stazi. Ptice pevaju. I tako sam žurio kroz pročišćen i razborit jutarnji sjaj; ali, kada sam stigao u Bukurešt, saznao sam za atentat u Sarajevu i smesta se vratio u Englesku, da se ponovo pridružim svom puku.

Ritmični zvuci bubnjeva; iznad, Grofovo jezivo, posmrtno cerekanje.

GROF: Senka Kobnog Grofa diže se iznad svakog krvavog bojnog polja.

Svugde sam srušen; svugde, slavim svoje večno uskrsnuće.

S engleskog: Dorđe Jakov

Napomena prevodioca:

Tekst, ovde objavljen, deo je predgovora koji je u integralnom obliku objavljen u zbirki radio drama A. Karter — Come unto these Yellow Sands (Bloodaxe Books, 1985).

ALAS, ROMAN JEGULJE.

Gledala se u mrlji na plafonu, drhtava, i kapala po posteljini, iz crnog zrcala. Mamila u more Sargasko, dušu i dah, u mrežu, svežu riječ, elektricitet, magnetne talase. Mrave i kolibre u vaše kible mamila, u kolibe. Zebe, da ključaju jestru, karijes i ćutanje u vašim ustima, riječi u vjetru, vatru, pamuk duše na razboju. Ta crna udovica u pepelu, u paučini ispod sača. Srp. Sklupčan u staklenom zvonu, svjetleći na udici, taj drhtaj energije! Broš i crni flor, na repu paunovom. Pukotina na talasu, slamka u šaci, u čeljusti kitovoj. Crni ud. Ikra. Ugarak u kljunu čavke, sjenka surle na vodi. Kičma artiste. Kalemárov kardigram. Štap ateiste. Kljova. Topla slonovska balega i balega sparušena ispod kamilavke, balegaru na grbači, ljaga. Ta crna svjetlost, mjesečina. Omča! Đavolu otkinut rep. Suptilno izdužena riblja rečenica na kraju romana. Na kraju krajeva. Ožiljak na licu Janusovom.

Rajko Lukač

GUILLOTINE

Zivi medvedi ušli su u moju krv. Kako im je samo ananas tekao iz očiju. Oduševili su ih ljuljaške koje su tu videli! Sag, i ceo čihim koji im je mahao kao kostur u neku ruku bio je amblem njihovog života. Kao tečni čup što se sliva niz ruku koja je podsećala na more smokava, šašavi osmeh ih je sve prenuo. Zamirisalo je strašno na zgrušanoj brani koja im je bila poslednja prepreka — te su se valjali, ljubili, i lizali njen prah. Dah koji ih je osvežio podsetio ih je na taj mali piknik, (oni su se sad vozili u sopstvenim kolima) klečali su na kvrgavim kolenima (nepoznata je bila njihova pasija) i udisali kao burmut zvezdice što su preskakale orošena neba.

KORNJAČA

[Za Stevana]

Dvije stotine godina čekala je Kornjača na znak što će doći od njega, tvorca Enciklopedije — poetike o stvorenjima koja duh čovjekov razjaruju. I snivajući, pod oklopom, tijela ni topla

ni hladna, sada već mrtva, dostojanstvenija nego ikad, leži u glavi mahnitoga koji se posvećuje ozivljavanju cjelokupnosti životinjskoga svijeta. Bog mu u tome pomaže. Bog imitira Kornjaču

koja živa, zamišljena, čista sol tankočutnosti ležeći pod kamenom svijet obilazi i zmirka na pojave koje razumije drugačije od ostalih. Poeta razmatra tu novu metafiziku.

On ne vidi ni Boga ni Kornjaču, jer su oboje fluzija, baš kao i on sam koji o sebi razmišlja kao o sjeni koju je Bog pokrenuo prema onome mjestu koje je najpogodnije za zasnivanje

poetike. To je vrt u vrtu koji je Kornjača često posjećivala i nadala se njegovu dolasku, njegovim snovima, njegovoj inspiraciji, njegovoj duši. To je vrt poetike, vizija, zvjerinjak — Bestiarium.

Marija Čudina

Stevanu Novakoviću, u Beogradu,

17. 04. 1986. prepiske na zahtjev a posebno S. Gatariju — Milan Čufin

**

Vuk u oku, zmija na jeziku, plamen u srcu. Iskoči vuk, pojede zmiju, sazeže ga plamen. Ostadoh bez oka, bez jezika, moćna srca. Poljubih srce a ono zavole vuka, zavole zmiju. Videh da plamen poprira njihove oblike.

Dejan Đorić

ZAŠTO
BAS
ŽIVOTINJE

Ljudi kažu da bi trebalo prezreti čoveka koji izvan sela ima još jednu ženu i još jedno dete, da to nije ništa bolje od čistog incesta, da je to još gore od čistog incesta, da je to prava pravcata sramota.

Crni park

Šćućurena u stambenom bloku, šćućurena u kvadratu, osluškuje kako vetar tresu vratima, osluškuje, samo zato što se vrata ne zatvaraju.

I stalno ta nada da će neko doći, a onda dolazi veče i prekasno je za posetu.

I pogled stalno uperen u zavesu koja se narinje, kao da će u sobu ući ogromna lopta.

U vazama stoji cveće u velikim buketima tako da čini prosto čestiar, lepo i upropašteno, kao da je život.

I muka koju stvara taj život.

Preskače flaše koje još od juče stoje po tepihu. Vrata ormara širom su otvorena, a unutra leži odeća kao u raci. Tako prazno, kao da nema onoga kome pripada.

Jesen je za pse u parku, za pozne svadbe po letnjim baštama u novembru, s pozajmljenim novcem i velikim plamenim cvetovima i čačalicama u maslinkama.

Kraj je prepun nevesta u iznajmljenim automobilima, grad je prepun fotografa sa kari-

ranim kapama. Iza nevestinskih haljina puca film.

Plavooka, izborana devojkko, kuda ćeš tako rano preko tolikog asfalta? Godinama kroz crni park.

Kada si rekla da dolazi leto, nisi mislila na leto. I šta sad govoriš o jeseni, kao da ovaj grad nije od kamena, kao da je u njemu ikada uve-
nuo list.

Tvoji prijatelji imaju senku u kosi i gledaju te kako si tužna, navikavaju se i prihvataju to. To si ti. Šta tu može da se učini ako je, ma o čemu da je reč, uvek reč o gubljenju. Šta tu još vredi ako strah u vinskim časama pomaže protiv straha i ako je flaša sve praznija.

Šta vredi ako se ori smeħ, ako se savijaju od smeħa, ako pucaju od smeħa, šta to vredi? A mi smo ipak još mladi.

A jedan diktator je opet svrgnut, a mafija je opet nekog ubila, a jedan terorista umire u Italiji.

Ne možeš piti, devojkko, protiv svog straha. Pijuckaš iz te čaše kao sve žene koje nemaju život, koje se ne uklapaju u radotu. Ni u svoju sopstvenu.

S tobom će još svašta biti, devojkko, kažu tvoji prijatelji.

U tvojim očima je bljutavost. Bljutava su i ustajala tvoja osećanja. Steta je za tebe, devojkko, šteta je.

Radni dan

Pola šest ujutro. Budilnik zvonit.

Ustajem, skidam haljinu, stavljam je na jastuk, oblačim pidžamu, idem u kuhinju, ulazim u kađu, uzimam peškir, perem njime lice, uzimam češalj i brišem se, uzimam četkicu za zube i češljam se, uzimam sunder za kupanje i perem zube. Onda idem u kupatilo, jedem krišku čaja i pijem šolju hleba.

Skidam s ruke sat i prstenje.

Izuvam cipele.

Izlazim na stepenište, onda otvaram vrata od stana.

Vozim se liftom od petog do prvog sprata. Onda se penjem uz devet stepenica i na ulici sam.

U bakalnici kupujem novine, idem do tramvajske stanice i kupujem kiflu, a na novinskom kiosku se penjem u tramvaj.

Izlazim tri stanice pre ulaska.

Otpozdravljam portiru, a portir onda pozdravlja i misli kako je opet ponedeljak i kako je opet jedna nedelja na kraju.

Ulazim u kancelariju, kažem do viđenja, vešam jaknu o pisaci sto, sedam na vešalicu i počinjem da radim. Radim osam sati.

S nemačkog prevela: Štefica Martić

**ZASTO
BAS
ŽIVOTINJE**

PRIČA O JEDNOROGU

Putnik, koga noć zatekne u Beogradu a radoznalnost odvrati od samoće hotelske postelje, mogao bi da svrati u kafanu »Kod Ogledala« da tamo iz usta Pripovedača, tajno, na uvo, čuje priču o Jednorogu. Priča o Jednorogu, kratka i pregledna, nalik na mali mermerni reljef, spada u red najzagonetnijih beogradskih priča.

Prema jednom retko kazivanom obliku ove alegorije, posvećene ljudskoj sudbini, veruje se da su brda Beograda i šipražje duž rečnih obala bili nešto kao snevana Arkadija i postojbina te čudesno lepe životinje. Za Jednoroga se kaže da je jedinstven — stvor jedne dobi, prilika bez svog para, srodnika i naslednika. Predanje kaže da Jednorog liči na kratkodlakog jarca, da je brz, lukav i neverovatno surov. Njegovu nežnu belu glavu, s očima boje sunčanog meda, krasi dug, preteći oštar rog.

Njegova nenadana javljanja na obrisima brda uvek slute da će se nešto neočekivano uskoro zbiti. Dok male ptice u šumskom mraku svojom pesmom najavljaju pretstojeći dan, do tle pojava Jednoroga nalikuju mutnoj zebnji, majčinskoj brizi, nedokučivom belegu, ukrasu sudbine ili otegnutoj jeci nevidljivog lovačkog roga koja se razleže s onu stranu reke i opominje da je blizu ono neznano što će neizbežno doći. U duše čestitih ljudi, ni brza sreće ni očekivano prokletstvo ne unose toliki nemir koliko taj usamljeni jednorogi stvor, vesnik i utevljenje strašne neizvesnosti.

Kada se ukolo počne pričati da je Jednorog viđen u blizini, da je tu, i da nas njegove skrivene oči nedremano motre, to je pouzdan znak da se Sudbina nasadela, da ustaje, proteže noge i započinje svoj ples.

Predanje veli da se do sada nije našao ni hrabar ni vešt lovac, sa psima i oružjem, koji bi se mogao pohvaliti da je silom uspeo uhvatiti Jednoroga. No, kako to obično biva, ono što se ne može zadobiti snagom, lovačkom veštinom ili časnom borbom, postiže se lukavstvom.

Tamo gde se Jednorog najčešće javlja, a to su zapušteni ružičnjaci u modro predvečerje, treba dovesti jedru devicu i tu je ostaviti da čeka u osami. Jednorog, stvorenje kome su stari narodi pripisali lik čiste umilnosti i okrutnu narav ranjene zveri, osećajući blizinu devičanstva zaboravlja na svoju urođenu opreznost, dolazi lepjoki, polaže svoju glavu u njeno toplo

krilo i tone u san. Loncu preostaje da se nečujno prikrade, da iz ženskih očiju dobije potvrdu povoljnog ishoda zlokobne zamke i usnulom Jednorogu lako probode srce.

II

O ljudima koji su mudrošću i maštom razgrnuli nešto od tajni predanja o Jednorogu, nadahnuto se pisalo da su umeli da od divljih proplanaka narodnog kazivanja stvore skladne vrtove poezije. Međutim, imajući u vidu neka sitna, naizgled neupadljiva zamaglivanja oko onoga što rog nosi a devica jeste, postoje dobri razlozi za podozrenje i tvrdnju da časne starine i nisu baš u svakoj prilici bile obazrive u sređivanju ili uvek nepristrasne u objašnjavanju smisla tog slikovito tkanog štiva o Jednorogu. Po volji ove ili one sede brade, u ovoj

ili onoj zgodi, Jednorog beše čas tamna senka naveštenja hude propasti, čas andeoski glas o našem spasenju.

Ti stari pripovedači, svetlucavi razum tame na pomolu, kao i svi ljudi od krvi i mesa, bejahu dosta nepouzdati tumači prošlosti i prilično daleko od svetačkih slika kakve su o njima stvarali i svuda širili njihovi manje ugledni nastavljači i kasnija lakoverna pokolenja iz kafane »Kod Ogledala«.

Vodeći računa o svemu i svačemu, ponajviše o slavi i dobiti, stiče se uverenje da su te mudre glave skrenule samo korito priče, istrgli i skrili mnoga važna pramenja raspleta i pritom do neba izdigli vrlinu istrajnog devičanstva spram iskušenja vitkog roga, zaboravljajući toj prepredenoj igri oko devojačke pizde na svoje sveto poslanje.

Olivera Gavrić

Pragmatska dimenzija idioma odlikuje se izrazito jasno određenom pragmatikom pretpostavkom, koja proizilazi iz komunikacijskog efekta proizvedenog upotrebom idioma. Sa semantičkog aspekta, može se tvrditi da idiomi uvek imaju isto značenje. Sintaksička struktura idioma, od slučaja do slučaja, podložna je varijacijama u sledu reči i gramatičkim oblicima. Ipak, pored idioma koji dopuštaju izvesne varijacije u svojoj sintaksi, dobar broj idioma odlikuje sintaksička stabilnost. Komunikacijski efekat idioma uve je jedan te isti. U ovom domenu idiomi ne pokazuju ni najmanju varijabilnost. Primer idioma koji pokazuje sintaksičku stabilnost je i idiom »s neba pa u rebra«, koji je korišten u primeru (2). Isto tako, navedeni idiom uvek postize isti komunikacijski efekat koji vodi istoj komunikacijskoj pretpostavci.

U grupu sintaksički stabilnih idioma, koja sa stanovišta semantičke upotrebe reči deluju besmiselno, spada i idiom »staviti glavu u torbu«.

(4)(i) Da li bih sutra mogao da pozajmim tvoja kola?

(ii) A: Nemam ništa protiv, ali sam stavljao glavu u torbu.

Pragmatska pretpostavka ovog govornog događaja bila bi:

(4a) Veoma je opasno voziti G-ova kola.

U navedenom primeru informacijska namera ostvarena je davanjem tražene informacije, a komunikacijska namera je ostvarena upotrebom idioma. Stoga pragmatska pretpostavka obuhvata i želju da se koriste A-ova kola, i njegovo upozorenje da je njihovo korišćenje skopčano sa izvesnim rizikom. Identitet govorne namere u ovom govornom događaju, određen je navedenom pragmatikom pretpostavkom, i u potpunosti naveden od mogućih uslova govornog događaja. Efekat koji proizvodi upotreba idioma osniva se na govornoj strategiji koja svojom indirektnošću pojačava ilokuciono snagu iskaza.

Po Leechovom mišljenju upotreba kolektivnih idioma potpada pod princip interesantnosti (Interest Principle), koji je jedan od principa njegove interpersonalne retorike (Leech, 193, str. 146). princip interesantnosti glasi:

»Kaži ono što je nepredvidivo, i stoga interesantno.«

Po ovom principu, konverzacija koja je interesantna, u značenju da sadrži novu i nepredvidivu vrednost, ima prednost nad konverzijom koja je dosadna i lako predvidiva. Međutim, ostaje potpuno nejasno na šta Leech misli koristeći termin »predvidljiva konverzacija«. Ovaj termin mogao bi imati značaja jedino u okviru razmatranja koherentnosti govornog diskursa. U tom slučaju trebalo bi ukazati kakav je odnos povezanosti govornog diskursa i komunikacijskih efekata koji su njemu nameđavani ili ostvareni. Leech primećuje, da su u svakodnevnoj konverzaciji princip interesantnosti i maksima kvaliteta principa srednje u neprestanom sukobu.

Govorna namera iz koje proizilazi upotreba idioma jeste da se ukine sve »spoljašnje«, dakle sve izvan interpersonalnog odnosa. Time se nastoji na tome da se u najvećoj mogućoj meri privuče sagovornikova pažnja. Prihvatanje idiomatskog govora predstavlja isključivo interpersonalno lociranje govornog događaja. Stoga u govornim situacijama idiomatskog karaktera, pragmatska pretpostavka ostaje jedini kriterijum identiteta namere, a domen govornog događaja koji obuhvataju uslovi biva suspendovan. Ova suspendacija je temporalno određena, i dužina njenog trajanja zavisi od daljeg razvoja govornog toka.

Polazeći od stava da postoji interaktivna korelacija između konteksta i govornog iskaza, situacija govornog događaja ima za cilj da odredi odnose ova dva osnovna činioca komunikacije osvarene u govornom diskursu. S obzirom da je dinamika konteksta rezultat postignutog komunikacijskog efekta, to se nastoji na utvrđivanju činilaca efikasnosti u govornom diskursu. Situacija govornog događaja

predstavlja metod analitičkog opisa govorne komunikacije. U tom smislu, termin situacija je teorijski konstrukt analitičkih relacija osnovnih termina opisa funkcionisanja govornog toka, a ne puki slop okolnosti.

Situacija govornog događaja je deskriptivni metod zasnovan na načelu interaktivne korelacije konteksta i govornog iskaza. Jedinstvo ova dva elementa obuhvaćeno je terminom govorni događaj. Situiranje govornog događaja vrši se prema atributu efikasnosti. Efikasnost je određena u odnosu na ostenzivne i idiomatske manifestacije u govornom diskursu. Uspostavljanjem ove dve granične vrednosti nskali efikasnosti govornih događaja potize se opis jezičkog komunikacijskog funkcionisanja putem samih jezičkih manifestacija. Drugim rečima, situiranje govornog događaja ostaje u jeziku kao živom procesu. Prednost ovog metoda opisa komunikacijskih funkcija u govornom jeziku je otvorenost i prilagodjenost velikom broju govornih događaja.

Kao što je pokazano opseg komunikacijske efikasnosti proteže se između ostenzivnih i idiomatskih situacija govornog događaja. Pri tome je situacija govornog događaja određena zastupljenošću uslova i pragmatske pretpostavke u procesu potvrđivanja identiteta namere. Zavisno od uticaja uslova, odnosno pragmatske pretpostavke pri određivanju identiteta govorne namere, govorni događaji bivaju situirani između ostenzivnih i idiomatskih situacija. Situacija govornog događaja zavisi od odnosa pretežnosti uslova i pragmatske pretpostavke u procesu potvrđivanja identiteta govorne namere.

LITERATURA

Kristal, Devid (1988): Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike, prev. Ivan Klajn i Boris Hlebec, Beograd, Nolit
 Leech, Geoffrey N. (1983): Principles of Pragmatics, London, Ne33 York: Longman
 Levinson, Stephen C. (1983): Pragmatics, Cambridge: Cambridge university Press
 Searle, John R. (1970): Speech Acts: An essay in the Philosophy of language, Cambridge: Cambridge University Press
 Vilgenštajn, Ludvig (1989): Filozofska istraživanja, prev. Ksenija Maričić Gadanski, Beograd, Nolit

ZEC

Svom bogatom krugu pesama o životinjama Ted Hjuze je nedavno pridodao i ovu, posvećenu zecu. Stihovi su prvi put objavljeni u proleće 1984, u Tajmsovom književnom dodatku. Kome su namenjeni — deci ili odraslima — neka odluči čitalac. Prevodilac je ostao u dvoumici...

Ima nečeg sablasnog u vezi sa zecom; kad su Jednog sa mraza uneli u toplu sobu, u istom času Pretvori se u kršnu ženu koja ukućane bajkama zasu.

U zeca — čak i kad je kućno mezimče — vrlo je jaka bazda. Udarac mu je ko u vola, leđa napeta vazda. A u snu kad zapeše, lebdi između muzike i zvezda.

Veštica gola, dok vrti kolutove, liči na gegavog zeca Koji kruži oko kuće poput punog Meseca I viri, buljook, kroz ponoćni prozor iza kojeg spavaju deca.

Ima kod zeca nečeg što me plaši, ko kad se sretnem s ludakom Koji je pobegao iz bolnice, pa u pidžami klima sokakom. Trgnem se, ko kad se nađem pred verskim zanesenjakom.

Necete učiniti ništa nažao zecu ako ste ga bar jednom čuli kako grca. To je cvil majke, i bebe, igla što te kroz uvo pravo u mozak seca. Setiš se zečjeg cijuka, ta će te igla ubosti usred srca.

KOBAC

I dalje sam zadivljen oštrinom njegovih linija, odsečnošću kojom je tesan, srezan po nekoj užasnoj simetriji, po strahu kojim gospodari. Linije njegovog tela su mala kompaktnost zarobljenog užasa i mirnoće da se on svlada i usmeri. Njegovu oko je tvrdi dijament na ostrvu sjaja čelika. Sjaj zenice iziskuje strahopoštovanje, svetlost što ubija. Mila a opasna srazmera glave postoji da bi iz nje izašla reč zvana kljun, da bi iz kljuna izašla druga reč: smrt. Azbuka večnosti i večna azbuka su kaplja koja se cedi sa vrha tog instrumenta moriendi, i sam špic, igla koja se ubada u toplo meso su deo krvi koje proliva zauvek. Kobac je tajna koja svetli crnim svetlostima, u kobčevom srcu sija sunce nemira i mesec mira. Kobčeva glava je zemlja sa strane sna, zemlja u koju ulaze oni koje on hoće da obožava.

Ted Hjuze
 Prepev: M. Danajlović

Dragan Jovanović Danilov

**ZAŠTO
 BAŠ
 ŽIVOTINJE**

JUTRO ZRENJA

Moj bakaln, od koga kupujem ulje, kobasice i maslinke, kaže mi da u životu nikad nije video mrtvu vevericu. Te mudrice, veli, jedine su ispravno razumele Golgotu — kad uginu, odlaze pravo u nebo. Da li si razmišljao, ta usamljenost krtola pod zemljom što narasta u stalaktit, njina pospanost, zrele senke pod stablima maslina, krljušti riba. Nemam neku ideju, odgovaram, ali stalno mislim o tome.

Dragan Jovanović Danilov

POMOLIĆU SE ZA ZEČEVE

Pred Uskrs umiru pahulje u samotnoj vodi. Perje po ugljevlju prši. Na golomrazi se otelila krava. Neveste su začele. Iskusni rašljari prizivaju silu vode ljeskovim krakovima. Glava mog oca buñovna je od duge nesanice pod ilovačom. Iz nje nikada neće izdikati trava nežna jelenima i njuškicama srna. Pomoliću se za oca. Pomoliću se za zečeve. Za konje što topću po gazu. Za labudice čije vulve uzbuduju duhovne vatre. Riblju mlad. Raspeto dete. Tegovima je merljiv bol smrznute jagnjetine. Palimpsestično je to. Trnu pod jezikom zubi.

Dragan Jovanović Danilov

Dejan Đorić

Dragan Jovanović Danilov

OSTRVO

Ako se iz bašte spustite stepenicama...

U svakoj priči postoji sudbonosno **ako** koje odlučuje o sudbini čitaca i priče. Možete rešiti da se, po piševoj sugestiji, spustite niz stepenice. Obrešete se na mestu na kom bi trebalo da se odigrava ova priča: na pustoj plaži odakle se vidi usamljeno ostrvo. Ako, međutim, odbijete da prihvatite sugestiju izgubićete mogućnost da postanete učesnik priče i nećete se naći na morskoj obali. Vama će pripasti manje uzbudljivo mesto, donekle udaljeno od središta zbivanja, ali sa koga se pruža veličanstven pogled: terasa otmene kuće.

U svakoj priči postoji, naravno, i terasa sa koje pažljiv i strpljiv čitač može pratiti tok događaja. Problem je, kao i obično, jednostavan i nerešiv: niko ne može istovremeno sići niz stepenice i ostati na terasi. U svakom slučaju pogled na ostrvo je, sa ta dva mesta, drugačiji. Ali tvrdoglavi čitač, koji ne prihvata sugestije, pomaže piscu u slučaju da ostane na terasi, jer ovaj, budući da stalno mora misliti, pored svoje priče, i na tog usamljenog tvrdoglavka, shvata kako njegova priča nije jedina i neprikosnovena; ona se odigrava uporedo sa mnogim drugim pričama o kojima bi i sam pisac, ukoliko želi da opstane u svetu, trebalo nešto da sazna.

Junaci ove priče mladi su i zaljubljeni. Otuda ne znaju kako se njihova priča odigrava na mestu sa koga se pruža samo jedna od mogućih perspektiva usamljenog ostrva. Nepoznate su im i priče koje pisac otkriva dok motri čoveka na terasi. Kada otkriju prevaru njihovo će iskustvo već biti tužno i suvišno, ono koje se stiče posle ljubavi.

Čovek na terasi zburjen je treperenjem svetlosti i lišća, podrhtavanjem grana i vode, šumom talasa i zvucima noćnih životinja. Kuća je sagrađena na strmini, po neurotičnim zamislima arhitekta i po volji vlasnika koji je želeo da udovolji njegovim hirovima, svojoj obsesiji i neostvarenim snovima detinjstva. Izvijene linije, neočekivani otvori, skrivena vrata i ovalni prozori sklapaju se, kao u slagalici, u čvrstu konstrukciju zapečaćenu tamom i tišinom. Iako okružen nepoznatim, čovek se trudi da uživa u sigurnosti koju izlazi uzdignutost terase nad predelom. Među nejasnim obrisima pejzaža ističu se dve svetle i čiste površine: svetlucava ravan peščanog spruda i ispucali profil kamenog ostrva.

U svakoj velikoj ljubavi postoji, od početka, neko znamenje koje iskusni prepoznaju kao simbol kraja. Ono je otelotvorenje neprekidno prisutne strasti koja plaši i nagoni u beg, kao i načina na koji (samu sebe) sustiže. Izražavajući trenutnu slast i gorčinu poraza, bezrazložnu sreću dobitka i nepopravljivi užas gubitka, govoriće o toj ljubavi više nego što je ona govorila o samoj sebi za svoga trajanja. Na njegovom licu je mladež u obliku jelena koji trči, na njegovom dlanu je duboka brazgotina u obliku noža. Kada ga dotakne po obrazu sečivom noža prelazi po grlu jelena koji drhti.

Čovek na terasi pali cigaretu, mirno uvlači dim i dugo gleda prve zvezde. Postepeno se, ucrtana danju nevidljivim mastilom, otkrivaju sazvežđa. Volar, Lira, Kasiopeja, Andromeda, Persej, Cefej... Nose imena bogova i heroja. Ili fantastičnih bića. Zmijonoša, Kentaur, Pegaz, Blizanci... Najbrojnija su ona nazvana po životnjama. Ovan, Rak, Bik, Lav... Borba nepoznatih sila od kojih neke imaju otrovan žalac a neke rogove i krila utiče na našu sudbinu uprkos svim naporima da je sami odredimo. Neznanač sa interesovanjem posmatra kartu vasione na kojoj se svakog trenutka ispisuju nove promene u odnosu snaga, izazvane neprekidnim kruženjem planeta. Pita se na šta utiče večerašnji raspored zvezda koje svetlucaju kao ostrva skupljena u arhipelag. Strelac, Kočijaš, Devojka...

A ona, na obali, šapuće: — Pogledaj zlatan oreol ostrva. Ukraćemo se u čamac, naseliti ostrvo i izroditi decu. Biće to naš rajski vrt. Pravićemo se da svet ne postoji kako bismo ga ponovo stvorili.

— Hoću dečake. Gomilu nestašnih i neposlušnih dečaka. Snažnih, zdravih, ponosnih. —

Pomisao na njihovo zdravlje i snagu čini i njega mladim i bodrijim. Skoro da je uspeo da poveruje kako bi se istrošeni svet mogao ponovo stvoriti.

— A ja želim devojčice.

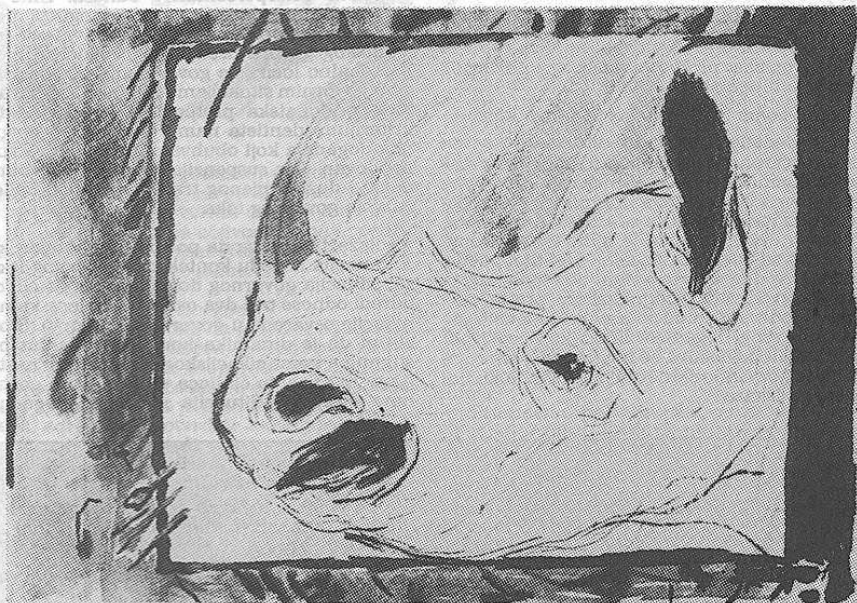
Leži mu u krilu, tiha i bezglasna, sa tek prošaptalom željom koja nije želja već suprotstavljanje. Pokušava da smogne snagu i prizna kako ne želi ni sinove ni ćerke, kako uopšte ne želi decu, ni sad niti ikad. U njemu je sve postalo i grebe ga brazgotina njenog dlana.

— Sve što sam ti dao propalo je bespovratno — šapuće on u sebi. — Sve godine, svi dani. Ništa više nije moje otkako sam ga podelio sa tobom. Ne znam ko si, ne znam ko sam. Ne želim decu sa tobom. Radije ću ih napraviti od blata nego da i njih, kao i mene, proguta tvoja vrela, tamna žudnja.

Dok obuva cipele oseća njenu mržnju. To mu olakšava odluku. Rešio je da zaveže prošlost, strpa je u vreću i baci u vodu, kao tek rođene mačice.

— A naša deca — jeknu ona, opet nekako bezglasno. Pomislio je kako bi ga isto tako bezglasno mogla udariti ili ubiti. I posle bespomoćno klonuti kraj njega. Neka bar jedanput bude glasna, zamoli on u sebi — ne zna se koga, šnjirajući pertlu na drugoj cipeli. Inače se neće ni okrenuti.

U mraku grba ostrva počinje da liči na kornjačin oklop. To se vidi jedino sa terase. Na plaži još uvek postoje samo dva tela, bez oklopa i šiljaka, bez kandži i repova — tela koja priroda nije naoružala za odbranu. Nije ih označila ni blaženim strpljenjem, ni stoičkom izdržljivošću i urođenom mudrošću dugovečne

Stevan Novaković

Profil grbavog ostrva se, pri čudljivom treperenju letnje svetlosti, neprekidno menja. Njegove konture ocrtavaju se naspram večernjeg neba u zavisnosti od položaja zvezda i njihovog kretanja; one utiču na promenu jačine i vrste svetlosti. Izdaleka ostrvo liči na morskuneman rastrzanih udova. Ni džinovska hobotnica, ni ogromni rak, ni užasni dinosauri, ni sve to zajedno. Čudovište izaziva strah svojom ručnoćom sve dok se kaos nepoznatih i opasnih oblika, sa nezamislivim papcima, pipcima, krljuštima, dojkama, rogovima i repovima-bičevima, postepeno ne uobliču u aždaju, prepoznatljivu iz dečijih slikovnica. U trenutku kada ostrvo uzima njegov zemaljski (oblik sazvežđa Zmaja blješti na nebu. Ali čim se obrisi Zmajeve siluete učvrste na horizontu mrak počinje da guta rep i zaobljuje šiljke Zmajevog hrbacka. Broj budućih metamorfoza je niezvestan, jer ostrvo kao da može, u polutami letnje noći, podražavati obličje bilo koje životinje koju poznaje ljudska mašta, uključujući i one čijim su imenom nazvana pojedina sazvežđa: Velik Medved, Mali Medved i Labud na severu, Orao, pegaz i Jarac na istoku, Zmija i Skorpija na jugu.

Oduvek je mrzela način na koji vezuje pertle. U tom trenutku zaboravlja ceo svet, nju, njihovu nerodnu decu (nema veze da li su rođena ili ne, on na njih mora misliti — njihova su) i usredsređuje se na dva tanka vrška kanapa. Iznemada, osvešćena u svojoj neobjašnjivoj mržnji, zadržta od opasnosti koju nosi u sebi. Pomislila je kako bi izgledalo njegovo lice kada bi ga milovanjem nehotice presekle na dve nepovezane a ipak neraskidive polovine.

kornjače, koja sporim koracima premerava tužnu većinu opstanka.

Preostaje samo nemoćna mržnja. Njegov mladež pulsira. Jelen čezne za spokojem šume i izvorišta. Ona zamahuje rukom. Čuje se tup zvuk udara. Ostrica noža zaseca uplašeno grlo.

Zanemeli, gledaju jedno mimo drugog sa osećanjem da je počinjen zločin. Užasnuti su njegovom konačnošću. Brazgotina se, kao sečivo posle ubistva, tiče u stisnutoj šaci. Shvativši, kasno, pažljivo su dodiruju obraz. Poslednji pokušaj nežnosti. Ali jelen je već utekao. Prostor drhti, šuma dahće, a tamni jelen, oslobođen veze sa tuđim telom, preskače morskupovršinu i lako, kao ptica, sleće na ostrvo.

Nepoznati gasi cigaretu. Obuzima ga neprijatno osećanje — kao da se iznenada zatekao na mestu zločina. Srećan je što je na sigurnom, daleko od plaže, zaštićen baštom i ogradom terase. Nije mu važno da li će ispasti kukavica ili ne, njemu je mučno i od samog posmatranja. I nije mu jasno ni šta se zapravo dogodilo, ni ko je povredn: oboje ili niko?

Kada je pogledao nebo položaj zvezda učini mu se poznat. Severna Kruna tačno iznad njegove glave, Zmaj na zalasku, još vidljiv u dnu horizonta, Volar i Lira pod uglom od trideset stepeni... Kao da se kruženje planeta na trenutak prekinulo. Zločin je u kartu vasione ubeležen potpunim mirovanjem.

Zamišljen, čovek zuri u daljinu. Čini se da ne primećuje kako se pred njim ponovo otvara trom i tih pogled na ostrvo. Večno usamljeno, kao ogromna kornjača koja je, plutajući, zaronila glavu u vodu. ○○○

Tatjana Rosić

ZAŠTO BAŠ ŽIVOTINJE?

Sreten Ugričić

1. ODGONETKA, ODMAH

Prvo zato što je Bog sebe pretvorio u životinje, one su Bog. I ne drugo nego opet prvo — zato što se Bog ne zaboravlja, nikad, ni onda kad kao da se zaboravlja. I ne treće nego opet prvo — zato što nam je poklonjeno Telo, božanstvena životinja kojoj smo, jednako milosrdnim poverenjem, poklonjeni mi.

2. O NEIZRECIVOM

Jedino što nam je povodom smisla ovog dvostrukog milosrda dostupno pretpostavka je o višim, apsolutnim, božanskim svrhama, o svrhama kojima se rečju nemoguće približiti a koje su svrhe onih svrha što upravljaju životom svih smrtnih stvorenja. Jer čim nam je dao ono što nam je bilo neophodno da bi postojali — ovako kako postojimo — svojim stvoriteljem kao svojim suštastvom ispunjeni, Bog učini da ga više ne bude — Bog učini nemoguće! Nije čudo što ljudi, sebe zaborave od postanka traže Boga i — kao da Boga nema — čeznu za njim. Istinsko čudo je to što je svemoguću Bog uopšte poželeo da kroz iskonsku ljudsku čežnju stremi ka sebi, kao da sebe na sebe mora da podseća — i to zbog onih koji misle da mogu bez Boga. Čudo je to jer Bog i nije ništa drugo do večno bitisanje u sebi samom — nerazlučiva jednostavnost i jedinstvenost onog predivnog samosvrhovitog »Jesam«. Jer šta u stvari izričemo kad kažemo »biti«? A pogledajmo životinje — one uopšte ne govore! Ne, ne preostaje drugo nego ponovo reći, iako je to već mnogo puta rečeno: svemoguće njegova neizreciva je.

3. OTELOTVORENJE

I ne može biti greh o toj neizrecivosti maštati. Maštati zamišljajući Boga kao što se oduvek zamišljalo najdragocenije, ono što najviše nedostaje — u savršenstvu oblika neke divlje, ničim sputane, neponovljivo gipke i brze, veličanstvene životinje. Iskrenom čoveku, čistom, kad mu je Bog najpotrebniji, kad je Bogu najbliže, obznanjuje se životinja. Jer samo životinje u Telu i celim Telom traže sebe — bez odlaganja, uzdržavanja, potiskivanja, bez uestezanja ili zamena za nešto dostupnije, bez ustupaka, zabrana ili pretvaranja — punim, dakle, i neokrnjenim, kao istina sveobuhvatnim Telom. Svako od nas, ako je bar jednom imao prilike da vidi neku životinju prepuštenu samoj sebi, bio je svedokom uznemirujućeg, do bola i krvi uznemirujućeg otkrovenja koje goni da se neodložno, grozničavo razmišlja o tome kako samo Životinja tražeći uvek nešto što nije ona sama u svemu nalazi sebe, jer Životinja ne traži sebe i ne tražeći se — nalazi Boga. A kad je Bog daleko, zaboravljen, a ipak se neočekivano pred nama pojavljuje, vreme u kom je bio blizu a da nije bio tu, postaje vreme Istine. Stari dobro kazivahu: ko vidi — veruje. Ko životinjama veruje, Bogu veruje, u Božje otelotvorenje veruje. Kad se pronade Telo pronalazi se Bog.

4. O NEVIDLJIVOM

Boga nema zato što je — o neizrecivosti! — Bog izabrao da bude Telo, zato što se otelotvorenjem ovaplotio, i od tad ništa što nije Telo — ne postoji. A stvorenja koja oči imaju, i u očima zenice, i u zenicama svetlost, tek ako se potpuno razgolite — razotkriju — videće nevidljivo. Pozovimo se još jednom na mudrost starih, koji su tvrdili: u Vidljivom se pojavljuje — ili bolje, objavljuje — Nevidljivo: onaj ko sluša svoje Telo i živi kako mu Telo govori da živi, u tišini čuje Boga, i zna. Telo je Arhe, Počelo, Izvor, prvi Stvaralac iz kog se, kao iz Ničega, kao iz obistinjenog Apsoluta, rada čitav Svet u kom sam Ja i čitavo Ja u kom je Svet. Što jesto treba zahvaljivati Onom koga kao da nema — kao Ocu oca svog i Majci rodene majke, i dok se živi zahvaljivati mu. Ko to ne zna ne zna da ga tek sopstveno Telo, i ništa drugo, čini stvarnim. Bog jeste, kad ne bi bio ovaploćen — kad ne bi bio od krvi i mesa! — ne bi ga ni bilo.

5. O NEIZRECIVOM, OPET

Prezirati Telo kao priljavo, zlo, nesavršeno, nemoćno, trulo, zlo, lažno — rečju »neljudsko«, znači iz neznanja huliti na Boga, znači najstrašnije grešiti. Imaj poverenja u Njega, ako u ono što kao da je Ništa ne možeš da veruješ, ako u ono od čega si, u Telo svoje, ne veruješ — ne možeš verovati ni u šta. A ako ne veruješ, ti sam ćeš biti ono čega nema, pa bilo Boga ili ne bilo — tebe neće biti. Da, tako je teško verovati u nešto što ne postoji, ali neuporedivo je teže verovati u nešto za šta se zna da jeste. I zaista, obično se veruje samo u ono čega nema. Čak i onima koji slute Istinu, čak i upućenima, u Tajnu posvećenima, malobrojnim što se Telo poklanjaju, samosvojnima — čak i slobodnima, od zabluda slobodnima — telesnost vlastita nedokučiva je i nepojamna, zato što je Božja, svevišnja.

6. ZVER SVIH ZVERI

Bog je svenižnji i telesan a Telo je božansko i svevišnje jer takvo može biti Telo samo neke apsolutno nadmoćne, beskraino snažne životinje. Telo čini Boga svemogućim zato što Bog Telo čini svemogućim. Bog je praegzotična, do transcendentnosti predaleka životinja — izdvojena, nama uskraćena — životinja nad životinjama, zver svih zveri. Boga bespomoćni i zbunjeni čovek ne može niti rukama uhvatiti niti dušom pripitomiti, a Bog čoveka može — i jesti! — iako u Boga nema ni duš eni ruku, jer te Njegove ruke kao da su isto što i Njegova Duša. Budimo spokojni: Bog je ona neodrediva onostranost kojom smo određeni ujedno i užasna i slatka nedokučivost čijim smo bezuslovnim i neminovnim celjustima pritisnuti, za Uvek zarobljeni. Ovom ropstvu predaje se bez straha i uz stid što to nismo davno ranije učinili, jer u ovom ropstvu spoznajemo istinska sloboda — spasonosna sloboda Tela.

7. O OTKROVENJU

Bog je od svih zveri opasnih po ljudski život zver najopasnija jer Bog je sam život. Život naših života. A gde je Život tu je i Smrt. Ali kako je samo dragocena, kako je samo poželjna ova opasnost! Jer zna se: Onaj Koji Daje ima pravo i da traži Uzdarje, da uzme. Kad Boga uopšte ne bi bilo, ni u najsmelijim našim žudnjama, ni u najbestidnijim maštanjima kad ga ne bi bilo, sve bi večno i isto imalo biti, pa onih što tek traju — dakle nas što postojimo samo ako postojimo ograničeno, zarobljeni u treptaju beskraja — nas onda ne bi moglo ni u tom treptaju da bude! Oni koji umiru dokaz su da smrtnošću Telo konačno objavljuje sebe, ukazuje se, otkriva svoju stvarnu prirodu, otkriva Boga u sebe. Smrtnošću Telo iskazuje istinu, svojom ograničenošću Telo kao da govori o stvarnosti onog što je večno. Upravo stoga Bog se pojavljuje u samrtnom času neizbežno, svakome biću koje se ni iz čega rodilo, i bilo, a sad evo nestaje — znalo ono za Boga ili ne znalo — i spasava to biće od prokletstva bivstvovanja u nepremostivoj odvojenosti od sušte vlastitosti.

8. O VEČNOM

Nije neka pojedinačna duša ona večnost koja svojim prisustvom omogućava život jednom telu kad privremeno sebi nađe utočište u njemu, nego baš obrnuto — to telo je ona večnost koja svojim prisustvom obezbeđuje stvarni život nekoj duši onda kad ova privremeno u njemu nađe utočište, a kroz to jedno telo i u Bogotvornosti Telesnog uopšte. Dok je sveta i večna, a i pre i posle, Bog je ona večnost koja nestaje i nastaje, kroz propadljivo nestaje i nastaje, i opet nestajući i nastajući — ostaje, uvek jednako telesan, opipljiv, stvaran. Nije tautologija reći da Bog čini večnost večnom, jer On je nepojamna beskonačnost Tela koje se oživotvoruje, Telo koje, iz sebe stvarajući, sebe ovaploćuje. Telom je Bog za sebe vezao kako sve uzroke i posledice, tako i razlog i smisao onoga što smo u zaboravljenom Iskonu nespretno imenovali rečima »biti«, »postojanje«, »život«...

9. O SMISLU I ISTINI

Telo je smisao Boga jer Telo je smisao postojanja. A Telo jeste, ono postoji, zato što je Bog razlog i smisao Tela. Telo je, tako, opipljivost nedostižnog, dohvat nedohvatljivog. Telo je jedina stvarnost jedino stvarnog, zato što nam je Telo poklonjeno Boga nismo izgubili, iako ga tako teško nalazimo. Telo jeste jer Boga drugačije ne bi ni moglo biti. Bog čuti jer Telo čuti, kad bi Bog poželeo da našim rečima prozbori i Telo bi progovorilo, a prva i poslednja Istina jednom bi za svagda bila izrečena. Ali zato Bog kao da govori ćutanjem Tela. Boga nema zato što Bog jeste — eto iza tih reči krije se, bestidno gola, sva istina, sva Tajna. Evo u čemu je Tajna, evo u čemu je smisao Istine: Telo jeste zato što Boga nema, i obrnuto — ako nema Tela nema ga zato što Bog jeste, a tako je jer važi i obrnuto — Telo jeste tek ako i stoga što Boga nema... Zaista. Ćutanjem kao da se najbliže i najpreciznije izriče Neizrecivo.

10. O SLOBODI

A ako prihvatimo Istinu, ako priznamo Telo i predamo mu se sa istim onim smislom i otvorenosti sa kojima je ono nama predato, Božjoj volji predati smo. A kad se jednom predamo Bogu bićemo priznati kao istiniti, i to da jesmo neće moći ničim više da nam bude oduzeto — steći ćemo dostojanstvo, bićemo nepobedivi kao što su najmoćnije među životinjama nepobedive. Sve životinje slobodne su zato što se pokoravaju isključivo volji svoga Tela koje je volja Božja — i ničemu više. Životinje žive nepokorno zato što se pokoravaju jedino najsuštastvenijem sopstvu, pa čak i smrt prihvataju zadovoljno, bez

iznenađenja ili straha, spokojno. Jer one do vlastitog memento mori postoje divlje i neograničeno trošeći to postojanje, uživajući u njemu. A ovo trošenje — koje i nije nikakvo trošenje već pre nešto trošenju sasvim suprotno — jer neposredno vodi ka blaženstvu sjedinjenja sa sopstvenim smislom. Životinje žive srećno i skladno, u rajskoj povezanosti onoga što pokreće a što je Bog, i onoga što se pokreće a što su one same. Obogotvorene, životinje od početka do kraja postoje van svih zakona postojanja jer te zakone same svojim životom postavljaju, a tako nešto su u stanju da čine jer ne služe ničemu izvan sebe, jer služe tek svom Telu, beskrajno verno, kao što i njihovo Telo služi njima, beskrajno verno.

11. O STIDU

Životinjama nisu potrebne molitve. Životinje nemaju um ne moraju pa i ne mogu da Boga traže van sebe, ni u čemu. Životinje ne traže ono što jeste u onom čega nema, a ne traže ni ono čega nema u onom što jeste. Prosto, životinje ne greše i ne izneveravaju — ni Boga ni sebe. One ne mogu da zgreše jer za Bogom ne žude, a za Bogom ne žude jer ga na vrlo određen način već poseduju — bezuslovno. Same životinje su, naime,

ZAŠTO?

(ili: SPIRANJE)

- Ovim prstima čerupala sam goluba! Gde mu je glava?
- Sahranio sam.
- Bez mene? A oči? ako ih zemlja gloži otvorene?! ... Gledala sam te kako praviš ražanj. . .
- Štap. Ražanj bi bio za zver.
- Isto je. Ruke su ti bile skrušene. A moje, kad su čupale perje?
- Možda žalosne, skrušene — ne. . .
- Zato ih sada perem.
- Biće ti dobro. Bićeš bliža vodi. Kao što si vatri bliža: video sam ti grč na licu kad si zgrtala žar.
- Grč!? Ispričaj, hoću da vidim!
- Ne nadnosi se toliko, ne mari ni potok za tvoje oči. Gloži ih i odnosi, jedno po jedno.
- Ali, možda mi tako bistri vid? Svaki čas ispliva novo lice, nove oči otplove u svet. Neko se negde ogleda, sretne se s mojim zenicama.
- Ma, to je okolni put. . .
- Hoćeš da kažeš: ne gledaj se s potokom, gledaj meni u oči?
- Jasno! Pogled je kao ražanj koji se oštri — gledaš u tuđe zenice i namičeš na svoj pogled vidlike iz dva sveta: sveta u čoveku ispred tebe i sveta koji mu se odražava u očima. Posle na taj ražanj možeš da natakneš i vodu.
- Sališ se!? Još ćeš da dodaš: zimi, kad zaledi!?
- Ma ne! Kažem ti: pogled je svetlosni režanj, kao zrak. Kad zrak naniže na sebe vodu i tvoje oko — on ih ne povredi, je l' tako?
- A, to je! Ti si kajni sin, ti si čudo! Tako doći do vode! Ti si dubinski skrušen i to je tvoj dar. Ipak, molim te. . .
- . . . Da ne jedemo goluba?
- I još više: nemoj sutra da ubiješ sokola!○○○

Bog jer jedino za njih važi da su one doslovno ono što je njihovo telo — ni više ali ni manje od toga. A ljudi su, međutim, pred sobom i pred Bogom krivi, uvek nemirni i neutješni, jer ljudima se čini da nemaju sebe. A sebe nemaju zato što veruju da nemaju Boga, da im ono Vrhovno i Vrhunsko — mada izgleda kao da je na dohvata — izmiče. Otud i stid: bez dostojanstva, jer sami sebe svojim životom vredaju, ljudi se stide. Nestalni smo, prevrtljivi, nesrećni, ružni, a onda podozrivi i lažljivi, ponizni i obesni, lukavi i sebični, te ponekad — kakvog li protivrečja! — i bestidni smo. . . Sa druge strane, životinje se raduju, nepokolebljive su, smele, mirne — ni stidne ni bestidne, ni očne ni bezočne, ni grešne ni bezgrešne. . . Samouvereno vladaju sobom i svojim svetom, ispunjene i obistinjene onim što su — same sebi prvi uzrok i prvo sredstvo, a ujedno, same sebi poslednja posledica i poslednja svrha. Bog je životinja jer Bog je životinje u sebe pretvorio, životinje su Bog.

12. ZAGONETKA, UMEMO KRAJA

Pitajući se: »Zašto baš životinje?« pitamo se »Zašto baš Bog?« Naučimo se konačno: o Bogu se ne pita. Bogom se zaklinje. Zakunimo se! Celim telom, čutke se zakunimo. Budimo kao Bog: budimo životinje!

(iz pisma Milanu Kunderi)

(...) imao sam
Karenjina
koji nije umro
prirodnom smrću
ili od injekcije

završio je raskomadani
od svoje vrste

voleo je da se igra

1987.

Zlata Kocić

redrag Dojčinović

KOHEZIONE SILE EKVADORA

Legenda

Ima jedna zeleno—plava planeta, na kojoj i ja živim. Oko te planete je obavijena džinovska zmija. Ta zmija drži planetu da se ne raspadne. U ustima zmije je njen rep, ona ga stalno guta i grize. Tako ona drži planetu.

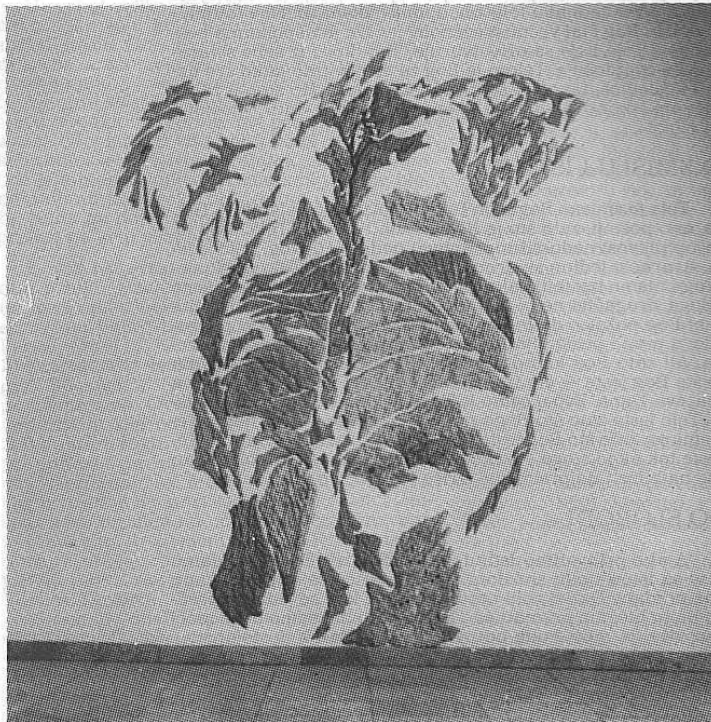
Tumačenje:

»Njen stisak ne ubija. Ona čuva život. Decu ove zemlje su ljudi pripitomili. Zovu ih čuvarkuće. Dok je zmija biće i života — kaže se u nekim pokrajinama istočne Rumelije (Bugarska). Primitivni narodi su tako objašnjavali kohezivne sile ekvatora. Kasnije se ta svest prenela u ideje gnostika, mada je polako gubila svoju mitsku pozadinu.«

Lit.:

K. H. Schumpether:
»Zur Geistiges Leben in Mythen,
Märchen, Sagen des Altertums«,
Berlin, Staatliche Akademie, 1907, str. 250.

Bruno Heinz Schmüle:
»Alttebendige Volkskunde«, Leipzig, 1889, str. 121.

Darja Kacić

DEJAN ĐORIĆ

Hvala na odgovoru i pjesmama. Odgovor ulazi u ovaj broj (1. od nove godine), a pjesme u 2. Jednu pjesmu uzela mu je gđa Zagorka Kveber za svoju Jugoslovensku Zenu, koji je ozbiljan i koricistan časopis.

Svetozar je teško bolestan. Tuberkuloza u najjačem stepenu. Ubila ga 1 1/2 godina internacije i prisilnog vojačenja. A Santić ima kronično zapaljenje bubrega. Ovdje inače, — tu sam izbjegao iza zatvora u bolnice, da ne bi morao u vojsku — dosta živo. Radio se što se moglo, ali više politički nego književno. Badava, mi smo generacija što je most između dvaju vjekova i osuđeni, da budemo prelazni. Mnogo pozdrava
V. Čorović

I

Dragi moj Svetislave,

pošto sam čuo da si premješten u Čupriju, to ti se nisam htio javljati, jer sam znao da si u poslu i da ti nije do čitanja pisama, niti do pisanja odgovora. Sad si se, valjda, i odmorio malo od posla i evo me da ti se javim. Doduše nemam kakvih osobitijih novosti, da ti se pohvalim njima, ali može se pisati i bez novosti. Čitava četiri mjeseca bio sam ti u grdnom poslu, jer sam pisao nov roman, koga obećah »Glasniku«. Roman je sad gotov, upravo skica je gotova, a slučaju im ga u nastavcima. Počeće izlaziti od nove godine. Držim, da će se tebi svideti, jer i on dolazi po tvom čefiu. Osim toga neobičniji je; u Srba barem ne znam nikoga, koji je ovako što pisao. Da li će biti i dobar, hoće li mi uspjeti, to će se donije vidjeti. Ja se nadam... Kako ti se sviđa »Đulbegova Zejna«, koja se onomadne svrši u »N. Iskri«? Milo će mi biti ako je pročitaj i ako mi odgovoriš. To je jedna od mojih najboljih stvari (po mom mišljenju); barem mi se čini da sam uspio unijeti u našu književnost jedan nov ženski tip. Do sad ne znam da je ko u nas to iznosio. Možda će mi neko zamjeriti, da to nije »zdravo, jedro čeljade« nego (h)isterično. Ništa za to. Ja sam baš to i htio. Dodijale su mi već one nape otrcane »jedre« žene i djevojke; volim nešto novo, makar bilo i »bolesnije«. I opet te molim: javi mi svoje mišljenje o njoj.

Kako ti? Pišeš li šta novo? Vidim, da ti se treća knjiga u veliki štampa, ali neću da čitam dok se ne dovrši, pa ću onda.

Pozdravi sve na domu i primi iskren pozdrav

tvoj
Svetozar

II

Dragi Svetislave,

primio sam tvoje pismo i naredio knjižaru Duduču da odmah spremi novca za one knjige, koje su prodane. Ja ih nijesam mogao prodati zbog toga, što sam onda bio u Sarajevu, u Saboru. Dakle; što bude novaca, primiće ih.

Ja sam ovih dana položio mandat poslanički. Hoću i želim da se potpuno predam književnosti, a politika mi je u tome mnogo smetala. Zadnjih godina vrlo sam malo radio, a sve ovo što je štampano ove godine starijeg je datuma. Valjda ću sad moći nešto dati.

I prije bih ti pisao, ali nijesam znao adrese, jer si primjetao izmesta u mjesto za vojskom. Sad ćemo bar moći da se češće javimo jedan drugome.

Slažem se s tobom za Vinavera. Taj mladić ima — budućnost, jer je istinski talenat. Ja volim i ovako nesređenog, simpatičan mi.

Mnogo pozdrava
tebi i gospodi
tvoj Svetozar

III

Dragi Svetislave,

Hvala ti na čestitci. Vrlo mi je neprijatno što su u Beogradu priredivali predstavu u čast dvadesetpetogodišnjice; najvolio bih da su o tome ćutali. Našto to isticati? Sta to isticati? Sta sam to krupno dao, da treba slaviti godine rada?.. Sam znam koliko mi je čitav rad sitan i pišem još jedino zato, što mi je to i jedino pravo zadovoljstvo. Sebi pravim zadovoljstvo, a nikom ne škodim. Ali našto onda proslava?.. I smiješna je i ljuti me.

Onaj broj »Naroda« nikako i nigde ne mogoh da nađem. Politički list, pa niko nije čuvao brojeve. Čak ni u vlasnika nema. Kad ođem u Sarajevo tražicu po redakciju.

Mnogo pozdrava
i tebi i gospodi
tvoj Svetozar

nastavak sa str. 88

Tako ispade da su dovitljivci uspjeli da sred srca ljudske vere preobrazu pomamnog arkađijskog stvora u uskrupljenika i okrutnog tamničara ženskih slasti. Drugim rečima, njima pode za rukom da u nekoliko naraštaja izmene tokove duhovnog nasliđivanja i svega ostalog što uz to ide. Danas, kada trnu i najsajnija sećanja, zaludno je pitati se u kakvoj su vezi Jednorog, taj hitri lovac na pohotljivi smeh razuzdanih devojaka, i onaj jezivi pokorni sluga, kušač ustajale vode, kome silnici dodaše teške konjske kopite, smrdljivi lavlji rep i stršan nalog da bdi nad raspupelom curom sve dok joj se ne sparui devičnjak, utihnu strasti, i dok ne postane zbrčkana zlooka baba.

Poznavajući najkrhlija mesta ljudskih čudi i smisao svih zavaravanja oko besmrtnosti, ti i takvi preci današnjih propovednika učenja o boljem životu, vremenom su do dogme utvrdili čudan nauk po kome Jednoroga može ukoriti isključivo cura čistog tela i netaknutog devičnjaka. Tobože radi opšteg dobra, pravde i konačnog izbavljenja od jadi smrtnosti, oni ustoličiše, ničim čestitim potkrepljivu, tvrdnju o svrsishodnosti netžbušenog jumfera u uskladjivanju zemaljskih stvari spram nepredvidljivog delovanja sudbine koju najavljuje samotni Jednorog.

III

Kopča kojom Pripovedač, pun sebe i svoje otrcano-urotničke teatralnosti, zatvara kutiju legende o Jednorogu, nekome se može učiniti jeftinom vašarskom đinduvom koja poseduje mističnu privlačnost velikog dijamantskog broša samo dokle doseže uticaj omamljivog levantinskog zagora u polumračnim prostorima kafane »Kod Ogledala«.

Pri svetlosti dana, za čoveka koji se iz znatiželje ili pukom igrom slucaja zadesio na toj opasnoj i sumračnoj periferiji svetova, ta će kopča ostati u sećanju samo kao kakva prostačka smicalica neuljudnog provincijskog šarlatana koji pred zgranutom i zajedljivom svetinom ume na vešt i sebi svojstven način da pretvori tuđ novac u šaku plehanih vojničkih

dugmadi. Za siromašnog čoveka i za sve one nesretne duše što žive život bez izbora, smisao kopče ili smisao pripovedačeve završnice, taj nejasni pečat nad tajnom priče, nosi neporecivu, teško pojmljivu i uništavajuću privlačnost iluzorne odmazde, za sve one dugo taložene i nikad stvarno ispravljene nepravde obezvređenog života.

Dakle, kao što se može pretpostaviti Jednoroga niko nije uspeo da ulovi. Nisu bile dovoljne svesne žrtve hiljada gologuzih svetica, ni sva njihova noćna bdenja, razdriljene mantije, dahtanja, prenemaganja, fanatična uzdisanja i lažne ekstaze po zaraslim čestarima u smišljeno zapuštenim ružičnjacima, el da bi se uhvatio Jednorog i na taj sumnjiv način pribavili rog, koža i papak kao, navodno, kapitalni dokazi o ispravnosti uputa problematične vere.

Ako izuzmemo velike tapiserije kojima anonimni konzervatori s mnogo truda i umeća usporavaju tok neumitnog propadanja, i ako tome pridodamo retke, učtve ali dozlaboga antikvarne aluzije sa kojima se stare dame i stare kurve ponekad služe da bi izokola, u diskretnom stilu prošlih dana opisale dobrog ljubavnika — pravog Jednoroga il' njegovu sablast, ipak niko nikada nije video.

Jedini pouzdan i svuda prisutan dokaz o njegovom postojanju — i naše čvrsto jemstvo da on zaista potiče sa beogradskih brda — jeste, širom Evrope rasprostranjen običaj da se iz ovakvih ili onakvih razloga ispruži desna ruka i pritom blago saviju svi prsti sem onog srednjeg, najdužeg. To je, naravno u prenosnom smislu, za jedne Sabazije, možda deo apotropејona, talisman, sunčani zrak ili mesečev uštap; za druge, to je simbol Isusa Hrista, pomazanika, kralja Jevreja i njegovog žrtvovanja; za treće, to je Fatimin muž Alija; za četvrte, neostvaren san nekog velikog državnika, a za pete, Prstenac, Prijap, Siva, Buda i koješta drugo. Naš će čovek, ove gore list, rođen da pobedi u tom znaku, jarnosno ili podsmehljivo, odmah prepoznati svoj Kurac. ○○○

Raša Todosijević

Moju poljanu pod Zvezdarom preplavio svrliški burjan. Dolutala o Ivanjdanu zverčica. Umiljava se burjanu kao razvigorac. Srce iz njega višnjev sok. Unosi mi s poljane čičak u kuću i u dušu. Pucam u čičak, u zrno burjana. Moja plava zverčica donosi mi u zubima nebo.

ZAŠTO
BAŠ
ŽIVOTINJE

Zlata Kocić

ČUVAJ SE MORSKIH
PASA

ČUVAJ SE MORSKIH PASA! (koji se riblje smeju, koji peru očnjake najnevinijom HIGI-JOM, koji umesto krokodilskog basa puštaju bezazleni galebov gli-gli-gli, koji nisu čuli za reč dasa i ne talasaju tajfunski more, koji nose rep kao perušku i ispod pasa nož za sećenje hartije)

ČUVAJ SE PSA! (ime mu je vuk, pravi se čopav i cosav i sanjiv, možda je stvarno čorav — ko zna — al' voli da istera tuk na luk i uvijek leži ko zapeti luk i reži)

Ivan Rastegorac